

MLADIKA

oktober 2008
cena 3,00 €

Štev. 8

Levi obrat v Sloveniji

RADIOVOJ PAHOR:

Poskus vrnitve

Pesmi

TOMAŽ SIMČIČ:

Opcije v Kanalski dolini: spomenica Stanka Vuka

DRAGA 2008

Nekaj vtisov letošnjih predavateljev

Slovensko šolstvo v Italiji

INTERVJU

vaš zvejest stari pastir

TRUBAR

Levi obrat v Sloveniji	1
Majda Senica Vujanovič: Nekoč v maju	2
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da... ..	4
Radivoj Pahor: Poskus vrnitve	5
Slovensko šolstvo v Italiji	8
Sedemdeset let naše sodelavke ..	9
Peter Merku: Moje življenje v Nemčiji (VI)	10
Tomaž Simčič: Opcije v Kanalski dolini	13
Radivoj Pahor: Pesmi	15
M. Žitnik: Čarodejke (LXVII)	16
Radivoj Pahor: Ločje	17
Primož Sturman: Onstran bistre Soče (VI)	18
Lida Turk: Trst v času kolere	21
Mira Cenčič: Osebna pisma brata Staneta in sester ob smrti Srečka Kosovela (III)	22
Mitja Petaros: Evro ter Ekonomska in monetarna unija (EMU)	24
Saša Martelanc: Naš lep spomin ..	21
Draga 2008	27
Antena	29
Ocene:	
Knjige: Umetniška pota Bogdana Groma (I. Žerjal); Dušan Jelinčič: Kam gre veter, ko ne piha (V. Purič)	38
Knjižnica Dušana Černeta (82) ..	40

Na platnicah:

Listnica uprave; Za smeh in dobro voljo

Priloga: RAST 6 - 2008

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

uprava@mladika.com
redakcija@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.

Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu
dne 21.4.1999 pod številko 114276.
Vpisana v seznam ROC dne 15.10.2005
pod številko 11721.

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Reg. na sodišču v Trstu št.193 dne 6.4.1957

ISSN 1124 - 657X

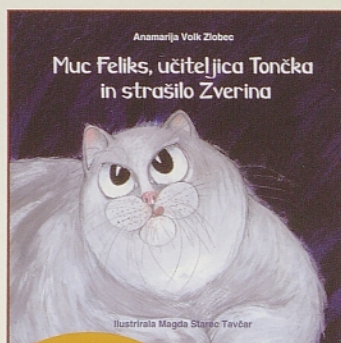
Tisk: Graphart srl - Trst

Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS za
Slovence v zamejstvu in po svetu.

IZHAJA DESETKRAT V LETU LETO LII.

NOVO!

pri Mladiki

20,00 €

Anamarija Volk Zlobec
Magda Starec Tavčar

**MUC FELIKS, UČITELJICA
TONČKA IN
STRAŠILO ZVERINA**

Prijetno pravljичno besedilo se
staplja z živahnimi, barvitimi in
bogati ilustracijami.

Evelina Umek
Živa Pahor

SPREHOD Z BARONOM

Za mlade ukaželjne bralce se
vrača v tretji izdaji baron Žiga
Zois, ki mladim odkriva sledove
slovenske prisotnosti v Trstu.

Sprehod z baronom
in drugimi imenitnimi Slovenci

napisala
Evelina Umek ilustrirala
Živa Pahor

19,00 €

M založba
MLADIKA

Trst, ulica Donizetti 3, I-34133

tel. 040-370846 • fax 040-633307 • e-mail: redakcija@mladika.com

SLIKA NA PLATNICI: Ob Trubarjevi petstoletnici se je v teku leta
zvrstilo ničkoliko prireditev, posvečenih očetu slovenske knjige. Iz knji-
ge Zvoneta Štrublja Pogum besede, ki so jo objavile vse tri Mohorjeve,
objavljamo Trubarjev portret, delo slikarja Tomaža Perka (2008).

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Jadranka Cergol, Liljana Filipič, Ivo Jevnikar, Marij
Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli,
Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češcut, Danilo Čotar, Diomira
Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander
Mužina, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin,
Alojz Rebul, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani
uredniškega odbora.

Levi obrat v Sloveniji

Septembrske volitve v Sloveniji so prinesle zamenjavo vlade, obenem pa nakazale, da se politična scena spreminja in se usmerja v bipolaren sistem z dvema skoraj enako močnima strankama in več manjših, ki zaenkrat še vedno pogojujejo večinsko stranko pri upravljanju države. Volilni izidi so postavili na laž javnomnenjske napovedi, ki so še teden pred volitvami pripisovale sicer rahlo prednost Janezu Janši. Socialdemokrati so v zadnjih dneh razliko nadoknadili in Borut Pahor si je pridobil pravico, da sestavi novo vlado.

Post festum bi lahko rekli, da razplet v Sloveniji ni bil nepričakovan, in to ne toliko zaradi afere Patria. Janez Janša je svojo vlado resda uspešno usmerjal v upravljanju državnih zadev in socialnih problemov, si pridobil ugled in priznanja s predsedovanjem Evropski zvezi, vendar pa ni imel na svoji strani medijev, da bi svoje uspehe tudi razglašal in si pridobil naklonjenost volilcev. Njegov veliki handicap je prav v tem, da si ni znal pridobiti simpatije novinarjev, in ta negativnost se je vsak dan prelivala med bralce. Zaradi vladnih obveznosti se tudi ni mogel posvečati stranki, kar kaže tudi na pomanjkanje strankarskih kadrov, ki bi ga uspešno nadomeščali. To dejstvo pa je naravnost pokopalo Novo Slovenijo. Prav neverjetno je, kako je ta stranka zapravila skoraj vse volilce, ki si jih je pridobila ob demokratizaciji Slovenije kot krščanskodemokratska formacija. Razcep stranke neposredno pred volitvami pa ima v svoji kali nekaj samomorilnega. Uganka ostaja tudi nesposobnost politične analize dejanskega stanja, ki bi narekovala volilni sporazum Nove Slovenije s SDS. To bi moralo prepričati tako Janšo kot Bajuka, da prvak stranke, ki prevzema vladne odgovornosti, mora prepustiti vajeti stranke drugim, da lahko uresničujejo prožnejši program in držijo stike z bazo. Katoličani pa se morajo tudi vprašati, ali sploh hočejo vplivati na javno dogajanje. Očitno jim je škodilo načelno vztrajanje pri problemih, ki zadevajo medvojne in povojne dogodke. Brezkončne polemike utrujajo slovenske volilce in jim presedajo, ker se še ne morejo rešiti občutka nemočnih prič preteklosti, ki jim še danes narekuje molčečnost. O tem raje nič in zato stoji na mrtvem tiru tudi sprava. S temi problemi bi zato ne smeli siliti v ospredje. Novi Sloveniji so škodili znaki neke nove klerikalizacije kakor tudi občutek ogroženosti, v katero se še vedno spuščajo katoliški in cerkveni krogi s svojim zdaj že prirojenim samopomilovanjem. Katoličani in slovenska Cerkev ne smejo pozabiti, da so le manjšinski del družbene stvarnosti, na katerega drugi gledajo z nezaupanjem in apriornim odklanjanjem, kar je rezultat preteklosti. Kristjani ne morejo skrbeti samo zase in se zapirati, ampak morajo razvijati vlogo služenja, ki je bistveni element vere, čeprav o žrtvovanju nihče ne govori več rad. Obenem pa se morajo zavedati, da imajo enake pravice kot vsi ostali državljani.

Potrditev, da slovenske volilce brigajo bolj konkretni problemi kot pa ideološka prerekanja, najdemo tudi v vidnem uspehu Desusa, ki je bil prav tako član dosedanje vladne koalicije, a se je v njej vedel dokaj samostojno. Poučno za nas manjšince v Italiji je bilo ravnanje italijanske manjšine, na katero so vrgle svoje oči razne stranke, toda večina je zaupala svojemu dosedanjemu predstavniku v parlamentu Battelliju, ki je v preteklem mandatu dokazal, da so mu pri srcu bolj problemi manjšine kot pa morebitna idejna razhajanja z večinsko koalicijo.

Nizka volilna udeležba, pri tem Slovenijo v Evropi prekašata samo Češka in Poljska, potrjuje, da volivci še naprej ne zaupajo politikom.

Majda Senica Vujanovič

Nekoč v maju

Pričevanje

Priporočena na literarnem natečaju Mladike za leto 2008

S pominjam se, da je bila čudovita pomlad. Češnje drobnice so cvetele ob robu globače. Na ozko potko ob njivi so posipale bele venčne listke.

Pasla sem in strmela v veličastno Peco. Dvigala se je na južni strani z zaplatami snega na vrhu. V kamnite stene je bil vklesan moj beli golobček s široko razprostrtimi krili. Venomer sem ga iskala z očmi, s telesom, bil je in obstajal samo zame. Zrla sem vanj, ko sem pasla čredo ali kadar sem po rebri tekla v mlin z vrečo žita na ramenih. Celo skozi okno skromne domače kočje je bil viden.

Napolnila sem dvanajsto leto, brat deset. Bila sta še dva mlajša in trije starejši. Otroci smo pomagali pri oranju, setvi, okopavanju. Vsi smo poprijeli za delo, da smo se skromno preživljali na majhni kmetiji.

Bilo je v maju entisočdevetsto petinštiridesetega. Tu in tam ja zagrmelo nekje daleč, spet bliže je odjeknil strel, votlo odjeknila granata. Oboroženih zelencev, ki so prihajali v kolonah po naših strminah, ni bilo več videti.

Vse pogosteje pa so prečkale naše hribovje večje partizanske enote. Ustavljale so se v zaselkih in nadaljevale pot. To so bile stroge tajne. Starejša sestra je pisala dnevnik in mi prišepnila.

Poznali pa smo terence, ki so zapuščali svoja varna zavetja v gozdu. Leta so trkali ponoči na okna. Mati jim je vselej postregla, otroci pa smo prisluhnili pesmi in že tiho prepevali z njimi: Počiva jezero v tihoti... Pesem nas je družila. Peli so žalostne, pa spet borbene in narodne, ljubezenske. Vse smo takoj osvojili. Nekdo je vselej stražil, a kljub temu so bili budni z orožjem v rokah. Hladno jeklo nam je vzbujalo strah, tesnobo.

Vsi smo vedeli, da se bliža konec druge svetovne vojne. To je pomenilo, da bo končno spet mir. Oče je nestrpnost čakal, da se vrne iz pregnanstva njegov mlajši brat Feliks z družino. Mati je upala, da je ostala živa njena sestra Micka s hčerko Jožefo, ki je trpela v Ravensbrücku. Pa tudi sestro Terezijo je čakala z družino. Izselsena je bila v južno Srbijo. Vsi pa smo zelo pogrešali najstarejšega brata Pavlija. Med vojno je bil nasilno mobiliziran, a nikoli pozabljen.

Napočil je težko pričakovani deveti maj, imenovan Dan zmage. Na vasi so zasadili mlaj, z vencami okrasili okna, vrata. Bil je miting. Kot v sanjah še pomnim partizane s titovkami, množico ljudi, harmoniko, strele v čast svobode. Bučno je bilo, vzklikali so, prepevali, se objemali. Zdelo se mi je zelo slovesno.

Po mitingu pa so se partizani umaknili, terenci so odšli z njimi. Na vasi ni bilo več nikogar, ne straž, ne obrambe.

Na vrtu je bujno cvetel orjaški grm jasmína, da je dišalo daleč naokrog. Spet smo se zagnali na njive, kopali smo in pleli plevel. Žito je že bujno zelenelo. Bali smo se suše, viharjev, toče. Molili smo za dobro letino. O, Bog, daj nam naš vsakdanji kruh. Ob nedeljah smo obhodili vsako njivico posebej. Oče Pavel z rožnim vencem spredaj, mi otroci za njim lepo po vrsti eden za drugim. Oče se je večkrat sklonil, pobiral zatrkljane grude zemlje in jih spoštljivo vračal na žitno polje.

Živelimo smo v upanju, da je vojne konec, da je vse hudo za nami. Minil je dober teden, ko je zopet zaropotalo. Še danes se natančno spominjam, da smo grabili na njivi. Bile smo tri starejše sestre, oče in brat sta kosila. Divje je zaregljalo nekje v dolini, da se je streslo naše pobočje. Zabliskalo se je in zadimilo visoko. Spodaj ob široki cesti se je vijugala reka Meža. Ogenj je bruhal iz stoterih strojnic, udarjale so bombe, da smo glušeli. Sestra je javnila, delo je obstalo, spogledali smo se. Kri je ledenela v žilah. Kaj se dogaja? Kdo strelja? Zapovedan je mir, vojna je vendar končana. Nihče ni poznal odgovorov, nihče nas ni znal potolažiti. Strah se je zarezal do kosti. Kje so se spoprijeli? Je Mežica? Ne, nekje bliže. Poljana bo v tem kotu, dene oče. Dolgo brdo teče tam preko na pobočju, dalje Holmec. Občasno kratek predah in še večji srdit boj. Bobnelo je, se odbijalo od vseh bregov, kot bi se rušilo gorovje. Zatrepetalo je ozračje gor do našega turna. Spodaj so doline, križajo se, sekajo med gozdove, prelaze, tesni.

Spet je bil predah z orožjem in je strašno hrumelo tam spodaj, kot bi se reka dvignila, se vrtela mlinska kolesa, kot bi hrzali konji, nekaj se je valilo, nekaj

težkega, neznanega, soplo je, zvenčalo. Težak vzduh smo vdihovali in je prešlo v zemljo, v drevesa, v hiše. Od tam spodaj nižje onstran doline in še dalje med gozdički, kjer so ceste, so planote in dalje polja. Od tam je prihajalo.

Večeralo se je, a bitka se je nadaljevala še vso noč. Rakete vseh barv so švigale visoko v nebo, da je osvetlilo Peco in pobočja Karavank. Spanja ni bilo, stikali smo glave, prisluškovali in ugibali. Vedno več je bilo belih raket, oče je dejal, da se neznanci vdajajo. Bojišče se je širilo proti Libučam. Tam je bilo streljanje močnejše. Proti jutru je ogenj poje-njal, a streljali so še nekaj dni.

Pricurljale so strašne novice: Bežite! Po hišah hodijo črno oblečeni z mrtvaškimi glavami na kapah in koljejo vsevprek. Kot brezglavi smo tekali: Kam? Kar z noži zadajajo brez milosti. Bila sem v strašni stiski, jokala. Še danes čutim to grozo. Vse nas bodo pobili. Bežimo! Vsak je nekaj zgrabil, sestra je metala v skrinjo oblačila, odeje, zavili smo hleb kruha in zbežali v gozd. Skrivali smo se, brat pa je šel na ogleda in poizvedoval, kaj se po kmetijah dogaja.

Do vasi niso prišli krvniki, le nižje spodaj so se godila grozodejstva. Počasi se je tam v ravnici umirjalo, vedno manj je bilo strellov. Spet smo spali doma, ko so sosedovi sporočili. Odšli so, vsi so se umaknili proti zahodu po dolinah. Tam je sedaj spet vse mirno in varno. Nikogar ni več, odšli so črni, rdeči, zeleni. Ne bojte se več! Tam so kupi vozil, vse so pustili, vse odložili. Vse je tam na razpolago, lahko je vaše, lahko odnesete s seboj, ne branijo, ni stražarjev, ni paznikov, nikogar, nikogar. Trobente so in žlice in pasovi in posoda in ure in stoli, omare, zapestnice, križi, harmonike... Strmeli smo odprtih ust, se čudili. Ali res? Vse to je lahko naše: trobente, žlice, skleda, krožniki?

Dvignili smo se in zbežljali po bregu. Spredaj starejši, zadaj mi mlajši. Nihče nas ni mogel več zaustaviti. Nismo pomislili ne na mater ne na očeta. Bili smo silno radovedni. Vsak je hotel nekaj zase, nekaj, česar še nikoli nismo videli. Tekli smo in zabredli v našo malo rečico, kjer so mleli mlino žito in sopihali navkreber po godzni stezici. Na vrhu smo se ustavili. Žive duše nismo srečali, vse je bilo kot izumrlo. Nobena ptica ni prhnila, hiše so samevale narušene in napol požgane. Vlak ni zapiskal. Svet se je narahlo spuščal in bližali smo se ravnici.

Brat se je spotaknil ob čelado. Vedno več je bilo orožja. Prestrašeni smo se ozirali na vse strani. Zemlja je razkopana, trava poteptana do golega. Ožgana drevesna debla. Zagledamo tank in obstojimo kot vkopani. Morda se kdo prikaže izpod tanka,

topovske cevi so, kupi orožja. Stoj, stoj, stoj, se nam dozdeva, vse nas bodo pobili. Naperili bodo mitraljeze! Oprezamo, se počasi tihotapimo dalje. Daleč, koder seže oko, vse pomendrano, mrtvo, zrušeno sameva. Pobiramo, si ogledujemo pasove, menazke, nože, lonce, skleda. Joj, trobenta, dahnem in že jo tovorim. Sestra sproži raketno pištolo, s pokom se zarije v zemljo, da glušimo. Dimi se, zagori ji obleka. Hitro pogasimo ogenj. Vse leži razmetano križem: čutare, oblačila, posoda, razcefrane rute, kape, šali, steklenice. Čuden vonj se širi. Dotikamo se odvrženih, odvzetih, oskrunjenih, oslinjenih predmetov, a se tega ne zavedamo. Gazimo med kupi fižola, žita, moke, luže so vmes, nacejano, naškropljeno. Glej, stegnjeni konji z odprtimi gobci, štedilnik, ob njem leži truplo ženske z mrtvim detetom, naperjena cev v zverženem vozilu. Spet golo telo, spogledamo se, bežimo!

Vsak nekaj tovari. Odmikamo se v breg, nihče ne želi več iskati zakladov. Nosimo žlice, vilice, nože, pločevinasto posodo, pasove, rakete, trobente, menaze, kape, očala, daljnogled...

Doma je mati zaskrbljena, žalostna. Zakaj ste stikali. Zadržuje sapo. To je vse krvavo, zastrupljeno, tuje. Vrzite proč! Tega doma ne maram. Ne dotikajte se več teh predmetov.

Brat pa le spravi raketno pištolo, jo zvečer napolni z belo raketo in sproži, da zažari nad lipami. Tako. Sedaj je končno spet mir.

A ni bilo tako. V ozračju je bilo nekaj nevarnega, strupenega, in se je širilo. Vsi otroci smo kmalu oboleli in plegli. Postala sem neizmerno utrujena, slabotna. Stresalo me je, temperatura telesa se je dvignila. Odklanjala sem hrano, žejalo me je. Bolečine v trebuhu niso ponehale. Mati Elizabeta nam je stregla in obupavala. Kuhala je domače čaje. Vselej je sušila bezgovo cvetje, kamilice, šentjanževke, slez, meliso, materino dušico. Na noge nam je polagala obkladke iz kisa, domačega kvasa, listje bezga, da bi znižala temperaturo. Kuhala je posušene slive, jabolčne krlje. Drugih zdravil ni bilo. Ne spominjam se, da bi nas kdaj obiskal zdravnik na domu. Bili smo zdravi, vzdržljivi, močni. Le manjši prehlad, drugih bolezni se ne spominjam.

Najstarejša sestra Štefana venomer nekaj blede, govori, joče, preganja jo hudobna pošast, kriči. Hujšamo, bledica je vidna na obrazu. Primanjkovalo nam je mleka. Bilo je poletje. Obe kravi sta bili breji. Mati je tožila. Rada bi skisala mleko, vedela je, da pomaga, da bi pili sirotko. Čula sem, vselej sem hodila k sosedovim po mleko, če ga je primanjkovalo. Vročina mi je ponehala, želela sem ustreči materi.

Bila sem še omotična, a sem vstala in se oblekla. Boš zmogla? se je čudila mati. Vzela sem kanglo v roke in odtavala, ponosna nase. Tudi drugod so bolehal. Sosedovi vzdihujejo tifus, tifus razsaja. Doma smo se počasi vsi vzdignili, eden za drugim, le sestra je obležala za več mesecev.

Miru pa še zdaleč ni bilo. Tu in tam so se slišali strelji. Šušljali so, da se skrivajo v gorah in okolici ubežniki. Teh se nismo bali, ker smo vedeli, da so osamljeni, plahi, da iščejo rešitev, da trpijo. Poizvedovali so za njimi, povsod se je nastanila številna jugoslovanska vojska. Vsako sumljivo osebo je bilo treba takoj prijaviti.

Zorele so češnje. Neizmerno smo se jih veselili, tudi bratranec Mini. S stricem Foltom so stanovali v prizidku naše hiše. Stikal je za njimi, oprezal, kdaj bodo dozorele. Poznal je vsako drevo daleč naokoli. Na samotni pušči je kar viselo debelih hrustavk. Znal je dobro plezati in se je pognal v sam vrh. Grabil je cele šope temnordečih plodov in jih tlačil v usta, v žepe. Slastno je grizljal, da se mu je sok pocejal po licu. Rabutal je vsako leto in prisluškoval, da ga ne zasačijo sosedje.

Nenadoma pa začuje spodaj lomastenje, tujo govorico. Bližajo se češnji. Orožje žvenkeče, suvajo neznanca, ga udarjajo s puškinimi kopiti. Revež glasno prosi, javka, toži. Kletvice čuje, psovke, trd, ukazujoč glas. Miniju udari kri v glavo. Zatrepeče kot listje na vejah. Spet ga suvajo: Govno, radi brže, ništa ne vrediš, da znaš. Proklet bio, izdajica, ko te rodio, džavo! Mini se stisne k deblu med rogovile vej, ne upa se premakniti, ne upa si dihati. Kramp zapoje trdo, žalostno, jama se pogloblja. Votlo zazvenči kamen. Obsojenec toži, venomer prosi. Nisam kriv, nisam hteo, ništa nisam zagriješio. Mini bleđi, ničesar več ne čuje. Zdi se mu, da ga zakopavajo. Češnje mu padajo na usta, na čelo, na srce. Postane lahak kot ptič. Plava nekam, kjer je mehko, svilenost postlano. Odreveni.

Ko se počasi, počasi dram, je jama že zasuta. Tišina. Nikogar ni več spodaj. Ne more se oddvojiti od debla. Premrle roke, noge, ga ne ubogajo. Niti zajokati ne more. Ko spet zaduha, se mukoma spušča po deblu. Grebe ga, a ničesar ne čuti. Ni več on, ni več tisti, nikoli več ne bo.

Spet se je napolnila naša stara šolska učilna. Bila sem srečna, presrečna. Prihajali so od blizu in daleč, pešali bos po dve uri in več. Pesem se je čula, naša domača, spet smo se igrali, vovkali in slečkali, odganjali vse hudo.

Tekla sem po klancu v šolo, spremljal me je moj beli golobček na Peci.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da so po dvajsetih letih po nesreči v jedrski elektrarni v Černobilu v Ukrajini, ki je bila največja tovrstna katastrofa v zgodovini (za nekatere je bila predvidena v Janezovi Apokalipsi), ugotovili, da je posledice te jedrske nesreče (rak, levkemijo, bolezni srca in ožilja) samo v Ukrajini utrpelo 2,3 milijona ljudi....
- da se je papež Benedikt XVI. med svojim obiskom v Združenih državah osebno srečal z rabinom Neusnerjem, potem ko sta si dvajset let s tem Judom dopisovala o verski problematiki...
- da je novico o prvem obisku slovenske vlade na Japonskem na čelu s predsednikom Janezom Janšo ljubljansko DELO objavilo šele na 8. strani...
- da je bila knjiga Angleža Johna Corselisa SLOVENIA 1945 prevedena v italijanščino...
- da bo v Sloveniji začela izhajati nova revija z naslovom Hieronymus, ki bo posvečena delu in razpravljanju slovenskih prevajalcev...
- da je v zadnjem času zelo naraslo število spreobrnjenj Judov v katolištvo, v čemer nekateri vidijo eno od znamenj bližajočega se konca sveta...
- da so v poslovno-inovacijskem centru v Sežani začeli proizvodnjo magnetnih modulatorjev, se pravi naprav, ki omogočajo raziskave v medicini, biologiji, kemiji in na drugih znanstveno-tehničnih področjih...
- da je mlada teologinja Martina Kraljič izdala knjigo, ki je njena razširjena diplomska disertacija pod mentorstvom dr. Turnška, o slovenski mistikinji in stigmatiziranki Magdalení Gornik (1835-1895) iz Gore pri Sodražici na Dolenjskem, ki sto let po svoji smrti zbujajo novo zanimanje tako pri cerkvenih oblasteh kakor med ljudmi (rastoča romanja na njen grob tudi iz tujine, vključno iz Trsta)...
- da je vlada Republike Slovenije sprejela sklep o zagotovitvi denarne pomoči Rdečemu križu in Karitasu – vsakemu po 1.500.000 evrov –, ki jih bosta humanitarne organizaciji razdelili prizadetim v avgustovskih neurjih...

Radivoj Pahor

Poskus vrnitve

Poskus vrnitve

*Od daleč sem te gledal,
sinje mesto:
v svečavi mokrih lun si se smehljalo,
šumelo v murvah,
sládko brbotalo,
in sem verjel, da mi ne boš nezvesto.*

*Od blizu sem te videl,
mesto sinje:
z bolestjo v prsih poješ o svobodi,
drhtiš v valovju
in se daješ usodi,
objemaš svet in trpko kraško brinje.*

*Od tukaj so
lepote vznemirljive:
ljubkuješ med oboki drzne sanje,
in se ne braniš sreče radožive!*

*Od onkraj slišim
šepetanje Krasa:
še iščeš med ozvezdji svoje panje,
zgubljeni sin slovenskega Parnása?*

Lepa Vida

*V glinéni rob srcá
sem vtisnil dlan,
poljubil njeno mrzlo kraško reko,
in se odpravil
kakor romar v Meko,
ob svete kamne svojih skritih sanj.*

*Bom našel luč,
ki sije iz samote?
V saminah tihe in v tišinah same
prebuja upe
v tesnem kotu jame,
na dnu nesrečne Vidine lepote ...*

*Glinéni plašč
odéla je zvestoba!
Čigav si, romar k njeni mrzli reki?
Le Vidin zdrs je slišal onkraj roba.*

*Brezšumni val
se je dotaknil lica
kot lesk večera se rodi v oseki ...
In tja pod nébes je zletela ptica.*

Dama bianca

*Katero pesem,
slajšo bi od njene,
zapel boginji na prepadni steni?
Si upal z njo,
da val ljubeči ženi
povrne sólze, rádosti zgubljene?*

*Od prasketlobe
do slikarjev časa
je kratka pot, a dolgo potovanje ...
Še ljubiš jo,
ki ti je vézla sanje
od prebujenja do gluhôte Krasa?*

*Z valôvi val
se vrača med spomine:
na kraški zemlji, z rujem obsijani,
je zrasel v temni bor – iz bolečine!
Pričakam te,
ko se svetloba skrije.
Na tistem kraju, ob otožni skali,
še slišim kdaj devinske elegije ...*

V prešerni noči

Od rož do vaze
so poti neugnane,
v prešerni noči biblično mikavne:
dobiš odpustke
za smeri neznane,
kjer se godijo igrice zabavne.

Nihče ne vpraša,
koliko kaj stane.
Pač ni tak dan, da bi koprive jedli!
Vsak pameten
pomisli na banane
in vse, kar sodi zraven – bi prisedli?

Hudó je nam,
ki smo sedaj na svetu,
ko ženski panj medí tako sproščeno,
da je preskromno peti zanj v sonetu.

Naj torej rože
sprejmejo vse vaze,
saj vemo, da na koncu, ko bo jutri,
za suhim cvetjem skrijemo obraze.

Še smrti ni ...

Samevaš v meni
kot zavržen kamen,
kot molk svetlobe in brezup svarila.
Še iščeš zgodbo,
ki se ni zgodila,
in greješ prsi, kjer je ugasnil plamen?

Mordà le slutiš
krhko vez bližine:
pod lubjem tisoč let sva se iskala,
ob mrzli reki
klovna sva postala,
v bolesti sama – kot obèt, ki mine.

Kako neznosni
so kristjanski klici!
Preblizu sonca, kjer bi radi umrli,
predaleč v krošnjah, da bi se ozrli.

Kako brezbrežna
so nebeška vrata!
Še smrti ni ... Le dva labodja svata
iz kmečkih glav, posekanih v Gorici.

Biljana

Nocoj še sme
v zelene soške brajde
večerni mesec, ko polzi z oblakov.
Si najin deški glas,
šepet korakov?
Mordà je smrt, ki ljubega ne najde ...

Ne najde sôlze,
kamor se pregnana
v jetniški mah poskrila je svetloba.
Si najin tih grobar,
srcá zvestoba?
Čez griče v belo noč medlí Biljana.

Medlí Biljana
v biblijski golgôti:
v zadušni čas ob ljubem boš ihtela
še onkraj kresa, ki temní v lepoti.

Temní v lepoti
njen samotni genij:
ko v senčni brajdi muzam boš zapela,
zapoj še njemu, le srce – zakleni!

Kjer raste mah

Od črnih mej,
akacij, lip šumečih,
v štivánske bore, hraste in zidáve
je votla reka,
iz poganjkov spečih,
priklicála v moj stih gazí sanjáve.

Z otožnim glasom
vabijo svetišča
v mitréj izjokat grenko zapuščino.
Morník ohlaja
tôplo slast ognjišča,
ko s kraških trstov luščim bolečino.

Popotni tam še najdeš
kal modrósti:
njen žarki lesk in tempelj iz davnine
živita zvesta kratkim dnem prostósti.

Od belih kamnov
do sidrišč v pisavi,
kjer raste mah in se dobrika luna,
ostajam z njo v brežinah ob Timávi.

Dve vodi

Dve reki sva,
dve ljubi, dva objema,
povsod sva dvojni: daješ in dobivaš.
Nevidna sla
v brezpotjih sva obema
varljiva maska: vse poveš in skrivaš.

Sovodnji sva,
dvojina brez tančice:
v škrlatnem pesku bova z roso tkali
lepljivo slast
in grozo rajske ptice,
z vodómcí bova drobno sled iskali ...

Sovodnji sva,
in v dvojni spev rojêni.
Še pod večer, v glineno slutnjo ujeti,
dve sestri sva, a v njej obe zgubljeni.

Dve reki sva,
in ples valov je najin dom.
Čez bele grúdi sva nemir obèta,
in večni dvom: dve ljubi, dva objema
– noč tatov!

Vonj kraških čup

V čarobni spev noči
si me ovila,
ko v kraških čupah díšal je zaliv,
in poletél sem,
mlad galeb igriv,
v valove tvojih ust, ki so ljubíla.

S poletnih lun
si glad selila vame,
v razprtih krošnjah tiho koprneča,
in sem si vzela,
kjer se rojeva sreča,
njen zlati lesk, ki si ga skrila zame.

Od tistih dni,
ki se jih svit dotika
z osutim lubjem tople slane vode,
ostajaš v meni plaha trepetlika.

Prihajava,
čeprav vse bolj ranljiva,
in vse manj sprta s slepo igro usode.
Vonj kraških čup še vabi iz zaliva ...

Slovensko šolstvo v Italiji

Ob začetku letošnjega šolskega leta je med dijaki in učitelji v Italiji spet zavrelo. Obetajo se namreč precejšnje spremembe, ki so gotovo povezane tudi z ekonomskimi problemi v Italiji in po svetu. Posledice sprememb v italijanskih državnih šolah se avtomatično prenesejo tudi na šole s slovenskim učnim jezikom v Trstu in Gorici in na dvojezično šolo v Špetru v Benečiji, odkar je tudi ta šola podržavljena. Prosili smo prof. Tomaža Simčiča, odgovornega za slovenske šole pri Deželnem šolskem uradu, da nam s tem v zvezi odgovori na nekaj vprašanj.

(ur.)

► Kakšno je »zdravje« slovenskega šolstva v Italiji?

► Na tako zastavljena vprašanja je danes težko dajati enostavne in enoznačne odgovore. Zapletlo bi se že pri razumevanju izraza "zdravje". Vsekakor mislim, da je šola odraz družbe, in ne narobe. In torej bi se kazalo najprej vprašati, kakšno je "zdravje" naše manjšine. No, v številkah naša šola raste, na Goriškem celo skokovito. Prepričan sem, da je tudi naša vzgojno-izobraževalna ponudba na splošno kakovostna. Veliko je skritega dela in pobud, ki si zaslužijo odlično oceno in ki javnosti niti niso vse znane. Seveda se soočamo tudi s težavami, ponekod z občutkom nekakšne preutrujenosti, kar je delno posledica stanja italijanskega šolstva. Veliko moči nam žal odžira ukvarjanje z upravnimi zapletmi, za kar sami največkrat nismo odgovorni. V bodoče se bomo smeli vedno manj zanašati na uredbe "od zgoraj", kakovost naše šole bo še bolj odvisna od kakovosti posameznikov in od njihove zmožnosti medsebojnega usklajevanja.

► Neposredno pred začetkom šolskega leta se je izvedelo, da namerava italijansko ministrstvo za šolstvo ponovno uvesti figuro enega samega učitelja v osnovne šole. Kakšne so lahko posledice za slovensko šolo in kaj se lahko ukrene?

► Pri sistemskih spremembah, kakršna je na primer ponovna uvedba enega samega učitelja namesto t. i. modula, si je težko zamisljati, da bi bila manjšinska šola – samo zato, ker je manjšinska – izvzeta. Skrb

buja dejstvo, da je ta načrtovana sprememba povezana s krčenjem tedenskega urnika, kar bi utegnilo okrniti kvaliteto pouka, zlasti z ozirom na jezikovno vzgojo, ki je na naših šolah še posebej pomembna. Na dvojezični šoli v Špetru pa bi ta novost v bistvu podrla didaktični koncept, na kateri je šola zrasla. Na vse to je Ministrstvo za šolstvo opozorila Deželna komisija za slovenske šole, ki se je sestala dne 18. septembra 2008 in izoblikovala tem reformam namenjeno spomenico.

► V javnih občilih smo zasledili, da neprestane spremembe in reforme na področju šolstva povzročajo pri učiteljih naveličanost in jim jemljejo motivacijo za delo. Kako gledate na to?

► Naveličanosti ne povzročajo reforme same na sebi, ampak dejstvo, da že skoraj dve desetletji z vsako spremembo politične garniture padajo na šolstvo različne in med seboj nasprotujoče reforme, od katerih pa do zdaj nobena ni bila do konca izpeljana. Gre za ogromno potratu sredstev in energij, ki ji ni in ni videti konca.

► Za nami je začetek šolskega leta, za nami sta tudi tradicionalna poletni in jesenski seminar za šolnike. Na odprtju slednjega ste tudi opozorili na neustrezen sistem izobraževanja novih šolnikov, človek pa ima vtis, da če ne bi bilo ponudbe iz Slovenije, bi bil položaj še slabši. Se strinjate s to oceno?

Tomaž Simčič (foto P. Cvelbar).

► Se strinjam. Na odprtju jesenskega seminarja sem sicer nameraval posebej opozoriti na nedorečen in nedodelan sistem začetnega izobraževanja slovenskih šolnikov, ki je – kot znano – od leta 2000 dalje v pristojnosti univerz. V ta namen je bila leta 2002 – kot to predvideva zakon – sklenjena konvencija med tržaško, vidensko ter ljubljansko in mariborsko univerzo, a kaj ko so z doslednim izvajanjem te konvencije od vsega začetka povezane vedno nove in nove težave, pa ne po krivdi slovenskih univerz. No, nekaj je bilo storjenega, a daleč premalo.

► Večkrat slišimo, da moramo šoli stati ob strani. Vendar, kaj lahko sami naredimo zanjo? Kateri so vzvodi, ki so trenutno na voljo in bi se jih lahko posluževali oz. bi se jih morali posluževati, kje pa smo nemočni?

► Vzvodi so različni in vseh bi se morali posluževati, seveda vsakega v okviru njegovih pristojnosti. Ene so na primer pristojnosti Urada za slovenske

šole, druge so pristojnosti in možnosti Deželne šolske komisije, spet drugače lahko posredujejo politični predstavniki in predstavniki t. i. civilne družbe, spet drugače sindikat, pa tudi medijski pritisk utegne kdaj biti učinkovit. Vse to z ozirom na upravna in "politična" vprašanja našega šolstva. Je pa še drug vidik, o katerem manj razpravljamo, je pa ravno tako ali še bolj pomemben: gre za vsebinska vprašanja, pri čemer so šole dejansko preveč prepuščene same sebi. V veliko pomoč nam je sicer delo Pedagoške svetovalke, ki pri nas deluje v okviru dvostranskega slovensko-italijanskega sporazuma, a to ni dovolj. Najbrž bi potrebovali nekakšen organ, imenujmo ga na primer "strokovni svet", ki bi bil usposobljen za poseganje, denimo na področje izpopolnjevanja, oblikovanja programov, metodoloških izbir itd. Urad za slovenske šole je trenutno zasnovan kot upravni urad brez potrebnih strokovnih kompetenc na didaktičnem in pedagoškem področju in tovrstnim izzivom ni kos. Tudi o tem bi kazalo razmisliti.

Sedemdeset let naše sodelavke

Ko je bil po radiu čas mnogih literarnih oddaj, je veliko organizatorskega, a predvsem režiserskega dela pripadlo Lidi Turkovi. Izbor najrazličnejših žanrov in prevodov iz raznih književnosti narodov z vseh celin je bilo treba prirediti pri kupno, a tudi razumljivo. Take oddaje je Lida Turkova odlično uredila, zrežirala in poslala v eter. Dogajalo se je intenzivno, a predvsem inovativno ustvarjanje dolgo nekaj desetletij, kar pa ni bilo edino delo, saj je snemala tudi druge oddaje, neutrudno in največkrat z navdušenjem. Najuspešnejše so bile oddaje v obliki dialoga z znanimi protagonisti iz naše zgodovine, zlasti NOB. Ko je bil izbran sogovornik-pričevalec, je vsekakor moral imeti vzpodbudni ton pogovora, da so se obelodanile pozabljene zgodbe iz preteklosti. Zgovoren in očarljiv je bil potek oddaj z doktorjem Sardočem, kar je pozneje dokazala tudi knjiga, uspešnica, najprej na Tržaškem in pozneje tudi v osrednji Sloveniji. Srečanje in soočenje z ljudmi in dogodki, ki bi sicer šli iz narodovega spomina, ostali pa bi neznanim mladim rodovom, se je nadaljevalo najprej po radijskih valovih in pozneje v ponovni uspešnici s knjigo Zora, s pričevanjem o Zori Perello.

Lida Debeljak Turk

A to niso edini zakladi, saj se je Lida Turkova lotila tudi zgodovinske raziskave o slovenskem radiu v Trstu skozi čas. Naslovila jo je Glas v etru. Tudi v tej knjigi je veliko dialogov, neprecenljivih spominov, soočenj z delom pred mikrofoni, kar ni nikjer teoretično opisana dejavnost, a jo je bilo treba izpeljati natančno in tehnično popolno. Kritikov je bilo veliko, in da bi slovenske ljudi osrčevali z dobrimi oddajami, si je programist ali programistka moral izbrati tudi

sposobne govorce, največkrat glasovno nadarjene in za umetniško branje usposobljene ljudi.

Trudapolno in skrbno sestavljanje radijskih oddaj pred časom in uspešnih knjig vse do danes priča o ustvarjalni ljubezni do rasti slovenskega umetništva v našem prostoru. Lida Turkova, letošnja sedemdesetletnica, je vzgledna pisateljica, raziskovalka a tudi zanesljiva prijateljica brezkompromisnosti. Čestitamo ji in želimo še veliko srečnih dni, predvsem pa se zahvaljujemo, da je soustvarjala in še vedno soustvarja kulturno bogastvo pri Mladiki ter je vdana našim skupnim smotrom, kar dokazuje njeno delo skozi čas.

I. Ž.

Peter Merkù

Moje življenje v Nemčiji

VI. Soočenje s kulturo in odporom

Ko sva se midva mudila v Berlinu leta 1963, se pravi osemnajst let od konca druge svetovne vojne, so bile posledice vojnega razdejanja še vedno vidne, rekel bi, skoraj na vsakem koraku. Berlin je bil pogosto bombardiran, ne samo kot glavno mesto rajha, a tudi kot važno industrijsko središče. Občudovanja vredno pa je bilo, s kakšno vnemo so se Nemci lotili obnove tudi kulturnih dobrin.

Kot vsako velemesto je bil tudi Berlin že takrat hrupen in hektičen. Zato sva konce tedna izrabljala za kratke izlete v predmestja, kakršno je na primer Dahlem s svojim čudovitim muzejem. Že sama postaja podzemске železnice, Dahlem-Dorf, je nekaj posebnega. Na prvi pogled zgleda prava kmečka hiša s streho iz trstičja – kot je v rabi na kmečkih področjih severne Nemčije –, ki jo obdaja zelenje. Muzejski kompleks je impozantna zgradba, v kateri je več zbirk eksponatov izvenevropskih kultur: indijske, vzhodnoazijske in drugih.

Zanimiv je bil tudi dvorec Charlottenburg. Elegančna stara oprema naju je nekoliko spominjala na Devinski grad, a še lepši je bil park, ki ga je obdajal

Charlottenburg, berlinska veverička.

in po katerem sva se lahko po mili volji sprehodila ali se ustavila na kaki udobni klopi, ki naju je vabila k postanku. Pa nisva bila sama. Ob naših nogah so se brezobzirno kretale pisane gozdne miške v upanju na kak grizljaj. A žal nisva imela prav ničesar s seboj. In tudi veverička, ki se nama je radovedno približala, je bila razočarana. Zavedajoč se lastne krivde, sva se naslednji konec tedna vrnila in vzela s seboj tudi kaj za pod zob. In glej, veverička je spet prišla in hlastno zgrabila lešnik iz Mireline roke.

Nasproti dvorca Charlottenburg, na drugi strani široke ceste, si stojita nasproti dve trinadstropni kvadratni stavbi iz sredine 19. stoletja, katerih streha se konča s kupolo na stebrih. V prvi ima sedež Egiptovski muzej dvorca Charlottenburg, v drugem pa Grški in rimski muzej. Posebnost njunih zbirk so izredno lepi, fini ročni izdelki teh starodavnih kultur. V Egiptovskem muzeju si je mogoče ogledati zaklade, ki so prišli na dan z izkopaninami iz Tell-el-Amarna, ter svetovno znano, očarljivo doprsje Nofretete iz 14. stoletja pr. Kr.

Postaja podzemске železnice Dahlem-Dorf.

V rimskem muzeju je na ogled več kot osemsto eksponatov starogrške in rimske kulture. V podzemnih prostorih so razstavljeni zlati in srebrni izdelki rimske kulture, ki so jih našli med izkopaninami rimskih naselij v Nemčiji in so neverjetne lepote in bleska. Ogledati si vse te znamenitosti v enem samem dnevu, je nemogoče. Zato sem vsakič, ko sem moral v prostem času pospremiti inozemeske inženirje v Berlin, z njimi odšel prav tja, tako da sem postopoma imel pregled nad celotno zbirko.

Ob vseh kulturnih zanimivostih ni manjkalo v zahodnem Berlinu spominov na strahotno fašistično diktaturo nacionalsocializma. V stranski ulici Kurfürstendamm, svetovno znanem dolgem drevoredu s širokimi pločniki, koder pohajkujejo posebno mladi Berlinčani, ki si ogledujejo izložbe luksuznih trgovin, sva odkrila moderno enonadstropno zgradbo s starim portalom. Bil je židovski kulturni center, zato sem si predstavljal, da je tu nekoč stala večja in pomembna sinagoga. In res, bila je prva sinagoga, ki so jo smeli zgraditi zunaj "starega Berlina", leta 1912, znana pod imenom "liberalna sinagoga na Fasanenstrasse". A kot toliko drugih so jo nemški škvadrasti 9. novembra 1938 zažgali. Tisto noč je počilo toliko stekla, da so jo nemški fašisti poimenovali "kristalna noč", cinično olepševalno ime, ki se je kar dolgo obdržalo. Šele predsednik židovskega osrednjega sveta v Nemčiji Heinz Galinski je v šestdesetih letih ob petdesetletnici pogromov zahteval, naj se tista noč preimenuje v Pogromnacht – noč pogroma.

Nekoč sva se peljala z nadzemsko mestno železnico S-Bahn v predmestje Plötzensee, kjer so v zaporu usmrtili okoli tri tisoč nasprotnikov režima in kjer je danes spominsko obeležje. Tam so takrat obesili ali obglavili tudi tiste oficirje, ki so 20. julija 1944 hoteli eliminirati Hitlerja v samem glavnem štabu v Vzhodni Prusiji, a se jim atentat ni posrečil. Med vsakoletno komemoracijo je leta 2004 tedanji predsednik nemškega parlamenta Wolfgang Thierse imenoval ljudi, ki so se zbirali okoli Clausa Schenka

Doprsje kraljice Nofretete.

Grafa von Stauffenberg in Juliusa Leberja, "heroje odpora proti ljudomrziški diktaturi. Njihov zgled velja za mnoge, ki so stremeli za koncem diktature, rasizma in vojne."

Thierse je v tem kontekstu omenil tudi druge zarotnike: Die weiße Rose okoli Sophie in Hansa Scholl, kölnske Edelweißpiraten, Krausenens Kreis, nacionalni komite Freies Deutschland, zvezo nemških oficirjev, Rote Kapelle ter posameznike, kot so bili Dietrich Bonhoeffer, kardinal von Galen, Georg Elsner in – sam bi dodal – več kot dvajset-tisoč ustrelenih dezerterjev, ki so se, na primer, uprli ustrelitvi drugih in so bili zato tudi sami usmrčeni! Kakor tisti

Portal liberalne sinagoge.

nemški vojak, ki so ga v Begunjah na Gorenjskem ustrelili skupaj s skupino partizanov, ker sam ni hotel streljati.

Naj še dodam, kar pravilno in pošteno piše g. Adrijan Pahor v članku "Bergen-Belsen po dvainšetdesetih letih" (Primorski dnevnik, 9.11.2007): "... saj nacističnega in fašističnega preganjanja niso doživeli samo Judje, ampak številni drugi, začeni z Nemci samimi, torej tistimi, ki so se kot prvi uprli nacionalsocializmu in katerim so bila taborišča (na začetku) tudi namenjena". In res, taborišče Dachau je, na primer, začelo delovati že leta 1933!

Vse to sicer ni zadostovalo, zato da bi se moč nemške vojske zrušila, vendar ni mogoče zanikati hrabrosti teh borcev za svobodo. Iznebiti se Mussolinija je bilo veliko lažje tudi zato, ker so bili Američani že v Južni Italiji.

Ob pogledu na visliške kavle in klado za sekiro človek samodejno umolkne in se zamisli. Ko bi Nemci namesto Židov klali samo Slovane, ne bi nihče več o tem govoril.

V vzhodnem Berlinu se nahajajo nekatere svetovno znane inštitucije kot, na primer, narovoslovna univerza Alexander von Humboldt ter klinika La Charité, ki so jo leta 1710 ustanovili hugenotski be-

Spominsko obeležje Ploetzensee.

dvajset metrov dolg visoki relief, ki prikazuje boj med olimpijskimi bogovi in giganti. Med večje znamenitosti spadajo tudi babilonska cesta procesij, vhodna vrata miletskega trga, zbirka iz prednje Azije, islamska zbirka in še marsikaj.

Za vse te izredne zanimivosti bi moral človek imeti na razpolago ogromno časa. Nama je uspelo le prehoditi več dvoran, da bi imela vsaj bežen vtis razstavljenega bogastva. Eno nama je pa ostalo nezbrisno v spominu, in sicer približno kvadratni me-

ter velik asirski nizki relief iz belega marmorja izjemne lepote, star šest tisoč let. Odkrila pa sva še en, za nas posebno zagoneten arabski zemljevid Sredozemskega morja na pergamentu. Trajalo je kar nekaj trenutkov, da sva razumela, da je bil narisana iz drugačne perspektive, kot smo je Evropejci vajeni, pač gledano iz severne Afrike, tako da je bilo 'gor', kar je za nas 'dol', in obratno: severna Afrika je bila zgoraj, severna Italija pa spodaj, in ker so razdalje, kot v vseh starih zemljevidih, nekoliko nerealne, sva se kar zamudila v iskanju naših krajev.

Oltar Pergamon.

Tomaž Simčič

Opcije v Kanalski dolini: spomenica Stanka Vuka

Potem ko so marca leta 1938 nemške čete na Hitlerjev ukaz vkorakale v Avstrijo in jo priključile Nemčiji (Anschluss), se je meja med Italijo in Nemčijo pomaknila proti jugu na Brenner in na Kokovo pri Trbižu. S tem se je bistveno spremenila politična umeščenost nemške manjšine na Južnem Tirolskem, pa tudi nemško govoreče skupnosti v Kanalski dolini, kar je posredno prizadelo tudi slovensko narodno skupnost v tej alpski dolini.

Leta 1939 so se med italijanskimi in nemškimi funkcionarji začeli pogovori o »dokončni« rešitvi južnotirolskega vprašanja, kar je 21. oktobra 1939 pripeljalo do podpisa sporazuma, po katerem naj bi se do 31. decembra tega leta prebivalci Južne Tirolske odločili, ali »želijo ostati Italijani« ali pa postati nemški državljani in se »posledično izseliti v Nemčijo«.¹ Kmalu se je izkazalo, da naj bi italijansko-nemški sporazum zadeval ne le Južno Tirolsko, ampak tudi Kanalsko dolino, in sicer ne le njene nemške prebivalce, ampak sploh vse »tujerodce«, to se pravi tudi Slovence in morebitne Furlane.²

V splošni zmedi, ki je sledila podpisu omenjenih dogovorov, se je velika večina prebivalcev Kanalske doline – tudi Slovencev – pod pritiskom nacističnih propagandistov in v nekakšni kolektivni iracionalni mrzlici opredelila za Nemčijo. Pri tem je določeno vlogo igral tudi strah, da jih v nasprotnem primeru Italijani ne bi preselili v notranjost države. Seveda se je v naslednjih letih, kajpak že sredi vojne vihre, le del »optantov« tudi dejansko izselil. Ne glede na to, da je bila po drugi vojni v okviru dogovora De Gasperi – Gruber zainteresiranim dana možnost preklica, pa so predstavljale opcije v zgodovini Kanalske doline pravo človeško, družbeno in

duhovno katastrofo z dolgoročnimi posledicami na njeno jezikovno, etnično in socialno strukturo.

O tragediji opcij za tretji rajh je danes na voljo obsežna zgodovinska literatura. Naj mozaik razpoložljive dokumentacije o tem vprašanju dopolni dokument, odkrit v zapuščini Uga Ubaldija, zaupnika slovenske krščansko-socialne organizacije na Primorskem med obema vojnoma. Ubaldi je bil eden od tistih rimskih uradnikov in ministrskih funkcionarjev, na katere so se, ko je bilo to mogoče, obračali predstavniki ilegalne krščansko-socialne organizacije, da bi jim pomagali pri posredovanju pri fašističnih oblasteh. Pred vzpostavitvijo diktature je bil Ubaldi tajnik nekaterih južnotirolskih in slovenskih poslancev v rimskem parlamentu. S Slovenci in Nemci je vzdrževal stike tudi kasneje. Med drugimi se je nanj obračal tudi Stanko Vuk,³ tedaj mladi doktor političnih in diplomatskih ved ter družbeno dejaven član slovenske narodne skupnosti na Primorskem. Sredi leta 1939 je bil Vuk poklican k služenju vojaškega roka v Abruce, a je bil po nekaj mesecih odpuščen. 15. decembra 1939, se pravi, ko je bila kampanja za opcije v Kanalski dolini v polnem teku, je o tem vprašanju pisal takole (dokument, izvirno pisan v italijanščini, je v Ubaldijevi zapuščini v občinski knjižnici v Piandimeletu pri Urbinu in nosi signaturo S.C. MED T – III - 15):

Primerno se mi zdi, da dam na znanje sledeče.

V nedavni konvenciji, ki sta jo sklenili Italija in Nemčija za izselitev nemških drugorodcev z Gornjega Poadižja, je med ozemlji, na katerih naj bi potekal plebiscit, navedeno tudi »mešano ozemlje Trbiža« (Videnska pokrajina).

Z ozirom na to, da sama konvencija ne vsebuje nobene podrobnejše razlage v zvezi s tem ozemljem in z ozirom na to, da živijo na Trbiškem pretežno slovenski drugorodci⁴ in le malo, zelo malo Nemcev, moram posredovati nekaj pojasnil.

³ Prim.: E. Pelikan, *Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom*, Ljubljana 2002, str. 386, 403.

⁴ Tu in tudi v nadaljnjem podčrtal Stanko Vuk.

¹ O vprašanju opcij na Južnem Tirolskem glej: K. Gatterer, *In lotta contro Roma*, Bocen 1994, str. 669-724.

² O Slovencih v Kanalski dolini in vprašanju opcij je danes na voljo veliko literature. Naj navedem le nekaj naslovov: M. Gariup, *Opcija za tretji rajh v Kanalski dolini*, Trst 2000; E. Dolhar, *Boj za slovenstvo Kanalske doline*, Trst 2002; I. Šumi – S. Venosi, *Govoriti slovensko v Kanalski dolini*, Trst 1995; R. Dolhar, *Rafko Premrl v Kanalski dolini*, v: *Življenjska pot Rafka Premrla (1906-1983)*, Gorica 2007, str. 27-36.

Obrazci za predložitev opcije so bili razdeljeni v naslednjih občinah: Dipalja ves pri Tablji, Lužnice, Naborjet, Ukve, Ovčja ves, Žabnice, Trbiž, Rabelj, Mrzla voda in Bela Peč. Z izjemo mesta Trbiž, v katerem ob nemških in slovenskih drugorodcih živi veliko Italijanov, tvorijo prebivalstvo drugih vasi izključno slovenski drugorodci, ki jih nedavna konvencija ne omenja in ki nimajo nikakršne zveze s plebiscitom. Toda glede na določeno zmešnjavo in na pomanjkanje smernic s strani krajevnih oblasti so bili obrazci za predložitev opcije, kot je bilo že napisano, razdeljeni tudi omenjenim slovenskim drugorodcem. Za ponazoritev upravne zmede naj dodam, da so bili ti obrazci poslani tudi krajevnim postajenačelnikom, Italijanom z juga, in celo kakemu brigadirju.

Plebiscit, ki bi moral in mora zadevati komaj 800 nemških drugorodcev,⁵ se je zaradi napake razširil na približno 9000 ljudi.

Skoraj neverjetno je, da so se mogle krajeвне oblasti tako uštetiti. Treba pa je dodati, da so slovenske drugorodce, ki so že dolgo prepuščeni sami sebi in tako blizu, pravzaprav mejaši Hitlerjeve Nemčije, kmalu po Anschlusu dobesedno preplavili tajni hitlerjanski agitatorji in propagandisti. Le-ti so jim z vsemi sredstvi dokazovali, da so Nemci, in ne Slovenci. Ta propaganda, ki jo širi tajna in disciplinirana organizacija in ki ima v vsakem od prej naštetih naselij svojega tajnega vodjo, se je po objavi konvencije še ojačila in si ni pomišljala se posluževati tudi groženj, namenjenih tistim, ki ji niso nasedali.

Sad te propagande je bil, da se je 95 % slovenskih drugorodcev, ki s plebiscitom nimajo in ne smejo imeti opravka, opredelilo za Nemčijo. Navedem naj primer Žabnic, v katerem živijo izključno slovenski drugorodci in kjer – tako kot v vseh drugih naseljih – govorijo, molijo, pojejo in pridigajo v slovenščini. No, že 4. decembra se je celokupna vas opredelila za nemško državljanstvo. Edina izjema je bil hotelir Ehrlich⁶, ki je zaradi tega tarča neprestanih groženj.

Krajevne trbiške oblasti so 2. decembra zaslišale

žabniškega župnika⁷ in ga vprašale, ali žive tam nemški ali slovenski drugorodci. Dobile so pojasnila in dokazila, da gre za slovenske drugorodce.

Ko so žabniški agitatorji izvedeli za te župnikove izjave, so proti njemu uprizorili nočni hrup s sovražnimi vzkliki proti slovenski duhovščini in grožnjami. Naslednjo nedeljo so službi božji ob 10. uri iz strahu pred incidenti prisostvovali agenti javne varnosti in orožniki. Sv. maša se je odvijala mirno. Toda v petek, 8. decembra, je med uro čiščenja, ki je kot običajno potekala v slovenščini, v cerkev vdrla skupina pobalinov in vzklikala: »Če molite za Hitlerja, se vam v molitvi pridružimo, drugače razbijemo vse!« Redovnico, ki je stopila iz klopi in jih prosila, naj se umaknejo, so oklofotali.⁸

A to je le eden od ugotovljenih primerov nasilja. Tajni agenti hitlerjanstva grozijo, da bodo vsakomur, ki ne bi glasoval za Nemčijo, požgali hišo.

Kako je mogoče, da so drugorodci slovenskega jezika in krvi tako strumno glasovali za Nemčijo?

Odgovor je preprost: hitlerjanska propaganda, kaka drobna in včasih tudi večja materialna pomoč in neskončne obljube o novem zemeljskem rajju v tretjem rajhu. Vse to so razni nemški zaupniki velikodušno zalivali z vinom v trbiških gostilnah.

Rešitev je tu jasna in samo ena.

V kolikor gre nesporno za slovenske drugorodce, le-ti nimajo pravice do opcije. Prošnje, ki so jih dosedaj podpisali, morajo biti zato razveljavljene. Kdor želi optirati, mora dokazati, da je nemškega jezika in rase, to se pravi, da je bil vsaj njegov pranonno Nemec.

Če je bila tu storjena napaka, se pravi, da so krajevne oblasti preveč naklonjeno dopuščale delovanje hitlerjanskih propagandistov med tukajšnjim preprostim in revnim hribovskim ljudstvom, ni rečeno, da je treba pri tej napaki vztrajati do konca, se pravi dovoliti da se slovenski drugorodci – le-ti z omenjeno konvencijo, ki se tiče izključno Nemcev, nimajo ničesar skupnega – opredelijo za Nemčijo. Če bi se to dovolilo, ne bi nič branilo Nemcem, da ne bi zahtevali plebiscita za vse ozemlje do Trsta.

(dalje) ►►

⁵ Uradni in tudi tajni popisi prebivalstva Kanalske doline med obema vojnama navajajo veliko višje število nemško govorečih prebivalcev. Prim.: P. Stranj, *Slovensko prebivalstvo Furlanije-Juljske krajine v družbeni in zgodovinski perspektivi*, Trst 1999, str. 69-75.

⁶ Albin Ehrlich, nečak znanega bogoslovnega profesorja Lamberta. Prim.: A. Malle, *Ehrlichov rod in koroška leta Lamberta Ehrlicha*, v: *Ehrlichov simpozij v Rimu*, Celje 2002, str. 18-19.

⁷ Župnik v Žabnicah je tedaj bil Rafko Premrl (1906-1983), ki je prav zaradi svojega odklonilnega stališča do opcij moral zapustiti župnijo in je bil kasneje odpeljan v nemško koncentracijsko taborišče v Dachau. Prim.: *Primorski slovenski biografski leksikon*, III, str. 86-87; *Življenjska pot Rafka Premrla*, n.d., str. 58-61.

⁸ Očitno je to bila ena od slovenskih šolskih sester kongregacije III. reda sv. Frančiška Asiškega, ki so svojo postojanko v Žabnicah imele od leta 1927. Prim.: *Od Tomaja do Trsta*, Gorica 1985, str. 43.

◀ (dalje s prejšnje strani)

Če opcije, ki so jih predstavili slovenski drugorodci, ne bodo razveljavljene, bo to nevaren precedens z nepredvidljivimi, a prav gotovo katastrofalnimi posledicami.

*S spoštovanjem
Stanko Vuk*

Rim, 15. decembra 1939

Ubaldivjev pripis na koncu dokumenta se glasi: »*Se ci fosse stato un giornale sloveno l'inganno non sarebbe stato teso e compiuto.*« (Če bi izhajal kak slovenski časopis, bi prevara ne mogla uspeti.) Sklepati smemo, da je Ubaldi Vukovo spomenico ali vsaj njeno vsebino posredoval pristojnim. In čeprav poseg po vsej priliki ni obrodil kakih otipljivih sadov, je bilo le pomembno, da se je v Rimu tudi v zvezi s to tragedijo slišal glas slovenske narodne skupnosti.

(Na obstoj Ubaldivjeve zapuščine me je opozoril prof. Peter Černic, kateremu se iskreno zahvaljujem. Ravno tako se iskreno zahvaljujem osebju občinske knjižnice v Piandimeletu, ki mi je z naklonjenostjo omogočilo vpogled v arhiv Uga Ubaldija.)

Radivoj Pahor *Doberdob*

*S temačnih grabnov
se v brezumje časa
med vaške kale vračajo duhovi.
Poljáne spijo,
v zemlji spe grobovi,
še v domju skupaj na obronkih Krasa.*

*Čez njive straši
ples ognjene ptice –
svinčena smrt, ki legla je med vrste
pobitih mož ...
V lesene, prazne krste
jih s strmih lazov slišim do Gorice.*

*Kako je tam,
kjer spite v mrzli jami,
v zasutem rovu, v skali, pod ledino?
Še kratek sen – in pridemo za vami!*

*Ostal boš sam,
grobár na tuji gmajni,
in klical boš svoj gròbni klic v dolino,
in lajnal boš na svoji mrtvi lajni ...*

Radivoj Pahor *Brevir srca*

*Je tvoja roka,
ki se v moji skrije,
in kakor sla ponikne med obzorja?
Potího krade
tèmni sòlzi mórja,
brezčasno lepim strunam poezije ...*

*Brevir srcá
pa duše ne spočije:
zorí v preludij in vezivo speva,
skelí v zavetju
simoníje dneva,
drhtí v kristalni krogli herezíje ...*

*O, lepa starka,
kómu spiraš rano!
Ostajam suženj tvoje dolge sence,
ki noč in dan pošilja sle za mano.*

*Tako sem sebi
nerešljiva uganka:
dovolj od blizu vidim daleč vase,
a kaj bo jutri, ve samo – ciganka.*

M. Žitnik

Čarodejke (LXVII.)

V baročni cerkvi. Pravzaprav kar ogromni baziliki! Ni zabeležena v nobenem vodiču, ob vseh mračnih in svetlih katedralah je slučajno izpadla iz seznama velikih.

»Groza!« se naenkrat pritisne k meni v preplašenem stanju kot otrok moja Gizela.

»Kaj pa je zdaj to?« jo nasmejano vprašam.

»Tiiisti kiip!«

»Kateri? Saj jih je veliko!«

»Seee preemmmika!«

»Morda bo padel!« še vedno gledam na desno in levo, a ko se znajdem, ugotovim, da so široko razprte Gazeline oči soočene s čudno pojavo.

Visoko štrleče roke sivega baročnega kipa zares migajo s prsti in se počasi približujejo. Proti nama.

Seveda zmrazi tudi mene, nakar pa se spomnim, da je na velikih trgih po raznih mestih nastavljenih kar nekaj takih sivih pouličnih »živih«, a ponavadi statičnih figur, pred njimi pa so skodelice, kamor vržeš miloščino.

Včasih sta skupaj tudi po dva kipa, igralca pač, ki se morda celo zabavata nad začudenim občinstvom, ki ju občuduje. Poiščem drobiž v žepu in iščem skodelico za miloščino. Gizela je medtem že skočila h klečalniku s svečami in zgrabila velikansko svečo.

Kip se je ustavil. Obstal je pred oltarjem ne vem katerega svetnika na oljni podobi; in ko se je pred oltarjem nekako uravnovesil, je obstal kot davninska priča, enako siv in nem kot ostali cerkveni pilastri.

Gizela je položila svečo na prejšnje mesto.

Splašeni sva kot dve kokoši in globoko zadihava na svetlem pragu.

In takrat si naročam dobri konjak tudi jaz. Nočem se sprenevedati, da me ni zmrazilo.

Ugibava, kakšni ljudje se skrivajo v sivih figurah.

So to ubežniki? Obubožani študenti? Zafrkljivci? Samotne duše?

Nenadoma mi reče, neresno: »Veš, to je nemara Črni Kmer, ali pa kak preživeli, skrivajoči se balkanski špijon ali begunec!«

»Ne bi rada bila v njihovi koži, da bi namreč strašila vernike, ki si želijo v miru pomoliti k

Bogu!«

»Kakšna strahota!«

»Če bi pravzaprav hotela izvedeti kaj več o mojem nezvestnežu, ki mi bo kmalu le bivši mož, bi se lahko pobarvala v sivo in postavila kot Marija Magdalena s tisto mrtvaško lobanjo v roki kje na njunih skrivnih poteh!«

»Bolj bi se ti splačalo čakati za vogali kot to počnejo brisalci šip, še najlepša preobleka pa bi se mi zdela španska vedeževalka. Mlahutala bi z dolgimi krili kot naše prababice... Pomisli, kako bi te prepoznala kvečjemu njegova sedanja, on pa verjetno ne.«

»Njegova priležnica bi padla v nezavest.«

»In si ustvarjaš nekaj, kar spada v naš stari, in ne v njihov-novi svet!«

Tedaj Gizela zajoka.

»Vsi ste me zapustili! Ko človek pristane v nekaj tako vsakdanjega, kot je razporoka po moževi krivdi, se vsi veselijo novega žrtvenega jagnjeta, to je njegove žene, zapuščene in zmedene od hudobije sveta!«

»Ne, saj ni tako! Vse tvoje znanke in tudi prijateljice smo jezne samo na gospoda poslanca, ker nas je proglasil za »sumljivke«! Dobro vemo, da ga bolj zanima pomlajevanje kot politika, iz česar lahko vsakdo sklepa, da ima čudne življenjske cilje.«

NENADNO SLOVO

V kiparske svetnice se nisva spremenili medve z Gizelo, pač pa je odšla med svetnice in svetnike v nebesih naša Živana. Briki, ki mi je to vest sporočil po telefonu, ima tokrat mračen naglas.

»Saj nisi nič kriv, Briki, starost je pač med drugim tudi bližina smrti! Glej, da prideš na pogreb!«

Zadušni vonj po mrljskih rastlinah nas je vse spravil v še večjo resnobo, kakor bi sicer doživljali pogrebni obred. Vse tiste modre nasvete, ki sem jih tako rada poslušala, bom verjetno pozabila, njenega čuta za pravičnost in resnico, nikoli. Reči bi morala kako lepo besedo k njeni skromnosti, a so ljudje, ki so se zbrali na Živanini poslednji poti nedovzetni za tako človeško

lastnost. Morda se tu in tam kdo tolaži, ko potihopripoveduje o njenih grehah.

Se zgražati postumno nad njeno ironijo, in to na pogrebu, je skrajnost mržnje! To sem hotela reči raznim klepetuljam, a sem raje jokaje odbrzela skozi visoki drevored samih starih cipres.

Mimo vencev ter girland z nageljni in vrtnicami. Da, tudi moje jokanje je zaman, saj je s tem ne bom oživila! Nič ne smem ugibati, če je bilo prav, da smo jo nagovarjali, naj pokaže svoje sonete, s čimer smo jo nemara spravili v kak starinski kompleks. Če bi imela avtek ali bi veliko potovala, si takih starokopitnih vprašanj ne bi zastavljala. Poleg tega je bila verna, ena od redkih starih kulturnic, ki so jo cenile njenim mašam navkljub. Nekakšno »pobožnjaštvo« so si izmislile mlajše, na hitro obogatele gospe, ki so ji tudi oporekale nedoslednost. A prav one so se vedno kam odpravile, kadar so bili napovedani protesti v obrambo slovenskega jezika ali kaki skupni nastopi. Svojčas se je silovito prepirala z italijanskimi šovinisti v avtobusih, ko je slišala razne opombe, kako da so Slovenci predrzni. Toda, kolikor vem, je take zdrahe imela s stariimi, hudobnimi ljudmi, ki v sodobnem svetu nimajo nobenega vpliva.

Žalostno vejejo vetrovi čez Kras, tja do morja, v njen spomin. Nemara sem podedovala od nje smisel za previdno soočanje z življenjskimi srečanji. Nevsiljivost, stoičnost, nič razburjenosti, če nimaš življenjskega tovariša.

Jutri pa moram z Gizelo na njeno hudo preizkušnjo! Ločitev v dokončni instanci, kot ji pravi ona, lahko prinese čudna presenečenja. Lahko se zgodi, da ne bo hotel biti prisoten, njen dose-danji mož namreč, ker bi ga lahko bilo sram pred otrokoma.

Ne, nič ne bom ugibala, kaj je sestavljeni in kaj razdrti zakonski kompleks, le prijateljska opora bom, če bo Gizela prehudo žalostna.

Smo pač soočeni z minljivostjo.

Na srečo se Gizela obnaša samostojno, kot toliko drugih oseb, ki se nahajajo v tej stavbi. Razporoka je kratka, nihče ne dela teatraličnih dejanj. Bolj gre na jok meni kot njej. Jaz, ki ne razumem družinske hladne vojne, še manj izkušenj pa imam z neizpolnjenimi obljubami, ko vse dolžnosti izpolnjuje le eden od staršev. Sem morda sebična, če sedaj premlevam razne očitke pogumne Gizele?

Galebji krik presunljivo odmeva med starimi palačami.

Zaključeno 15. decembra 2007

Radivoj Pahor

Ločje

*V norosti čas
in mučnih preizkušenj,
in nežnih lovč brez vaših privoljenj,
se na večer
priplazita z brezpotij
moj zvesti rabelj in polblazni sel:*

*veniški glas,
ki sam nekje minéva,
in deški mah, ki se boji bližin ...
Njun temni brat
me spremlja, ko bežim
pred mrzlim jutrom v krhko ločje speva.*

*Zaman si rišem
drobna zrna sreče
v oblak prelestni z opuščenih staj ...
Le plaho prošnjo mi srce šepeče:*

*v zelene lipe, oljke,
v svet tam doli,
bi pletel svitke z roba kraških lun,
in ljúbil bi, kar je biló – nikoli.*

**SLOVENSKA PROSVETA in
ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE razpisujeta**

**XXXIV. TEKMOVANJE
ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV**

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2008. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov: SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti 3, Trst, tel. 040 370846 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre 85, Gorica, tel. 0481 538128.

Primož Sturman

Onstran bistro Soče – Di ca dal limpi Lusinç (VI.)

William Cisilino je diplomiral iz ustavnega prava na Univerzi v Trstu, specializiral se je na področju varstva jezikovnih manjšin. V svoji diplomski nalogi je obdelal pravni položaj jezikovnih manjšin v Španiji. Veliko časa je preživel v Baskiji in Kataloniji. Po dokončanem univerzitetnem študiju se je zaposlil na Videmski pokrajini. Od leta 2001 do leta 2006 je opravljal funkcijo predstojnika Urada za manjšinske jezike v videmski pokrajini, ki sta poleg furlanščine seveda še slovenščina in nemščina. Leta 2006 je postal vodilni funkcionar za področje kulture in športa ter za deželane na tujem. Intervju z njim smo posneli v mesecu aprilu.

Ste avtor več pomembnih knjig na področju varstva jezikovnih manjšin. Uredili ste zbirko z naslovom LEAM – Lessico amministrativo in zbornik Friulano lingua viva.

Začel bi kar pri zborniku LEAM, ki je bil bistvenega pomena, ne samo za območje videmske pokrajine, za katero je pravzaprav nastal, ampak tudi za pokrajini Gorica in Pordenon. Zakaj se je pokazala potreba po sestavi takega zbornika? Veliko časa smo namreč pripravljali izpopolnjevalne tečaje za zaposlene v javni upravi. Še posebno po letu 1999, ko je bil odobren okvirni zakon o zaščiti jezikovnih skupnosti, se je začela kazati vse večja potreba po jezikovni formaciji v furlanskem jeziku. Število tečajev iz furlanščine je zelo narastlo, prirejali pa smo jih tudi za druge manjšinske jezike, denimo slovenščino. Problem furlanščine je pravzaprav ta, da jo ustno zelo dobro obvlada velika večina Furlanov, zakon 482 iz leta 1999 pa predvideva tudi pisne kompetence na tem področju.

Ta zakon je prinesel veliko možnosti financiranja za izpeljavo jezikovnih projektov, kajne?

Da, a so se že takoj na začetku pojavile nekatere težave. Zaposleni v javni upravi so morali namreč poleg teoretičnega znanja dojeti tudi celo vrsto praktičnih sposobnosti. Tečaj, ki traja štirideset ali petdeset ur, ne zadošča za popolno formacijo osebe, ki nekega jezika ni ni-

koli sistematično študirala. Javnim upravam je bilo zato treba dati na razpolago pripomočke, ki bi pomagali tečajnikom pri premoščanju težav. V prvi vrsti smo posodobili besedilo prof. Xaviera Lamuele, ki je leta 1986 normiral furlanski črkopis. Poskrbeli smo za njegov prevod v italijanščino, saj je bilo besedilo do tedaj samo v furlanščini. Naslednji korak je bila sestava posebnega slovarja, v katerega smo vključili okrog štirideset tisoč pojmov z upravnega področja. Skovali smo tudi nove izraze, ki do tedaj še niso bili v uporabi. V furlanščino smo prevedli nekatere obrazce, ki jih najpogostejše uporabljamo v javni upravi (t. i. »autocertificazione«). Zraven tega pa smo poskrbeli tudi za programiranje dveh zgoščenk. Ena vsebuje furlanski pravopis in njegove zakonitosti, na drugi pa je mogoče dobiti avtomatski program za popravljanje pravopisnih napak v urejevalnikih besedil.

Je elektronsko gradivo moč dobiti tudi na spletu?

Da, ampak ga ni mogoče prenesti na lasten računalnik. Obstajajo sicer nekateri slovarji, tiisti, ki smo ga sestavili za LEAM, pa je obogatena z izrazi z upravnega področja. K vsemu naj dodam še podatek, da je uvod k našemu zborniku LEAM pripisal sam bivši minister za javno šolstvo prof. Tullio de Mauro.

Opravljen delo je najbrž zahtevalo precej napora. Koliko ljudi je bilo soudeleženih pri tem projektu?

Sam sem delo koordiniral, poleg mene pa je sodelovalo še kakih šest strokovnjakov, tako izvedencev z upravnega področja kot lingvistov. Rekel bi, da smo na najboljši način združili kompetence z obeh področij.

Koliko časa je trajalo delo?

Vsega skupaj smo na zbirki LEAM delali približno leto dni. Že po prvi predstavitvi je LEAM naletel na zelo pozitiven odziv s strani zaposlenih v javni upravi, tako da je prvi izdaji, ki nosi letnico 2004, sledilo kar nekaj ponatisov.

Kot smo že povedali, ste tudi urednik zbornika z naslovom *Friulano lingua viva*, ki je izšel leta 2006. Je tudi to delo sad nekega obsežnejšega projekta?

Da, zbornik sem si zamislil sam, izvedba pa bi bila seveda brez inštitucionalnega okvira Videmske pokrajine nemogoča. Pogrešali smo namreč knjigo, v kateri bi bile zajete vse važnejše informacije o furlanski jezikovni skupnosti. V zborniku smo namreč obdelali pretežno furlanski jezik in to s kopice zornih kotov. Prispevki so s področja sociolingvistike, pravnega položaja furlanščine v javni upravi, šolstvu, univerzi, pa tudi s področja kinematografije, gledališča, glasbe itd. Bralec bo lahko pri branju zbornika tako dobil nek celosten vpogled, ne samo za sedanjí čas, saj so avtorji veliko pozornosti namenili predvsem zgodovinskemu razvoju vprašanj, s katerimi so se soočili.

To seveda še ni vse, saj je Videmska pokrajina v preteklih letih poskrbela tudi za izid tematskih italijansko-furlanskih slovarjev. Kako ste izpeljali tale podvig?

Pokrovitelj tematskih slovarjev je bila že spet Videmska pokrajina, ki je ob tej priložnosti navezala plodno sodelovanje z videmsko univerzo. Načrt se je rodil v pokrajinskih vrstah, pomoč univerzitetnega sveta pa je

bila tokrat nepogrešljiva. Seveda smo izbrali tista področja, na katerih delujejo posamezni uradi Videmske pokrajine, to so promet in zveze, gospodarstvo, nove tehnologije itd.

Projekti, o katerih govorite, so bili izpeljani v zadnjih letih. Kaj je bilo storjenega pred tem?

Dovolite mi, da nekoliko povzamem razvoj furlanskega jezika od njegovih začetkov do danes. Prvi zapiski v furlanščini so pravzaprav uradni akti. Zato je danes malce smešno poslušati tiste, ki pravijo, da furlanščina ne spada v javno upravo. Poudaril bi, da so ti dokumenti zelo stari, denimo iz enajstega stoletja, torej v času, ko so se tudi v drugih neolatinskih jezikih začeli pojavljati prvi pisani viri. Stvari so se začele spreminjati v petnajstem stoletju, ko je prišla Furlanija pod beneško nadvlado. Tedaj se je namreč z začetkom uveljavljanja beneško-italijanskega jezika furlanščina počasi začela umikati iz javnega življenja, medtem ko je še naprej cvetela na drugih področjih, še posebej v književnosti.

Osemnajsto in devetnajsto stoletje sta čas, ko lahko furlanski jezik zasledimo v cerkvenih in verskih besedilih, kar je še kako pomembno, z ozirom na dejstvo, da je Cerkev v tistem času igrala še kako važno vlogo. Kar pa se tiče rabe furlanskega jezika v javni sferi, pa takole: v tistem delu Furlanije, ki je prej spadal pod Beneško republiko in nato pod Kraljevino Italijo, če seveda izvzamemo kratek del avstrijske nadvlade, ni zaslediti kakih posebnih dokumentov v furlanščini. Za avstrijski del Furlanije pa je nasprotno moč naleteti na vojaške in zdravstvene dokumente v furlanskem jeziku. Nekaj gradiva za sestavo priročnika LEAM smo črpali prav iz listin tistega časa.

V obdobju fašizma je bila furlanščina potisnjena vstran, avtonomistična gibanja pa so po koncu vojne začela zahtevati vedno večjo vidljivost jezika tudi

William Cisilino.

na javnem področju. Kljub vsem naporom je bilo treba na priznanje čakati preko petdeset let. Tu ne mislim samo na zakon 482 iz leta 1999, ampak tudi na deželni zakon številka 15, ki je bil izglasovan tri leta prej, torej 1996.

Sama Videmska pokrajina je črkopis normirala prej, kajne?

Kot sem že povedal, je do normacije prišlo leta 1986. Potreba po enotni pisavi je bila tedaj bolj stvar literarnega sveta, prve potrebe pa so se začele kazati tudi v javni upravi. Dogodek je bil prav gotovo izjemne važnosti, saj je začel odpirati vrata furlanskemu jeziku tudi v javno upravo.

Kako pa je danes s furlanskim jezikom na tem področju? Ima občan pravico, da mu, denimo, občina izstavi vso željeno dokumentacijo v furlanščini?

Da, na prošnjo občana je občina to dolžna storiti. Deželni zakon iz leta 2007 predvideva

tudi, da to dejstvo ne sme predstavljati razloga za upočasnitev upravnega postopka. Prav to pretvezo so mnogi velikokrat uporabljali, da so ljudi odvrčali od uživanja njihovih jezikovnih pravic.

Ste pri pisanju deželnega zakona, ki je bil odobren lansko leto, sodelovali tudi sami?

Da, bil sem član komisije, ki jo je imenoval deželni odbor. Sodeloval sem pri sami sestavi zakona. Dodal bi še sledeče: v javni upravi je bil furlanski jezik v ustni obliki prisoten že od nekdaj, saj so ga uporabljali tako zaposleni kot občani. Najpomembnejši korak k postopnemu uveljavljanju pisne oblike je bil ta, da sta bila naposled normirana pisava in jezik. Težava pa je seveda v tem, da se Furlani svojega materinega jezika niso naučili v šoli. Raba nekega jezika v javni upravi je zato tesno povezana z jezikovnimi zmožnostmi, ki jih posameznik lahko pridobi v času svoje formacije, nezanemarljivo vlogo pa pri vsem skupaj igrajo tudi sredstva množičnega obveščanja.

Literarni natečaj "MLADIKE" 2008

1. Revija Mladika razpisuje XXXVII. nagrađni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

2. Na razpolago so sledeče nagrade:

PROZA	PESMI
prva nagrada 400 €	prva nagrada 200 €
druga nagrada 300 €	druga nagrada 150 €
tretja nagrada 250 €	tretja nagrada 100 €

3. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 1. DECEMBRA 2008. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo

v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani (oziroma 30.000 znakov), ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset). Tekste lahko pošljete tudi po elektronski pošti na naslov: redakcija@mladika.com.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisatelj Alojz Rebula, prevajalka prof. Diomira Fabjan - Bajc, pisateljica Evelina Umek, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in v medijih. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2009. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

Lida Turk

Trst v času kolere

Tržaško-koprskega škofa Jerneja Legata citirajo malodane vsi pisci, ki se ukvarjajo z zgodovino našega mesta. Jernej Legat je bil imenovan za škofa leta 1846 in v Trstu je tudi umrl leta 1875. Na čelu tržaške škofije je ostal skoro trideset let in se je vpisal med častivredne mestne prelate in *si s svojo bistrumnostjo in krepostjo postavil najlepši spomenik v zgodovini tržaške Cerkve*, je o njem zapisal msgr. Lojze Škerl v Primorskem slovenskem biografskem leksikonu. Zgodovinska publicistika mu priznava predvsem veliko zaslug pri gradnji novih cerkva v samem mestu in bližnji okolici in s tem povezano ustanavljanje novih župnij, ki je seveda sovpadalo z močnim demografskim vzponom in razvojem mesta prav v času, ko je Jernej Legat zasedel stolico tržaško-koprske

škofije. Ko je prevzel to vlogo, je sicer že dobro poznal mesto samo in probleme tržaške Cerkve, saj je živel in deloval v Trstu že od leta 1834 do 1844. V tem času je bil kancler škofa Ravnikarja in zatem vodil župnijo sv. Marije Velike. Do konca Legatovega škofovanja je bilo dograjenih v tržaški občini deset cerkva in ustanovljenih približno isto število župnij.

Že tri leta po njegovem ustoličenju je prišlo v Trstu do epidemije kolere. Škof je 15. oktobra 1849 vodil v baziliki Sv. Justa spokorno bogoslužje zaradi hude epidemije, ki je sejala smrt in naslovil homilijo ***Katoliškim vernikom, zbranim v Baziliki Sv. Justa pri Službi božji dne 15. oktobra 1849, medtem ko divja v Trstu CHOLERA – MORBUS***.

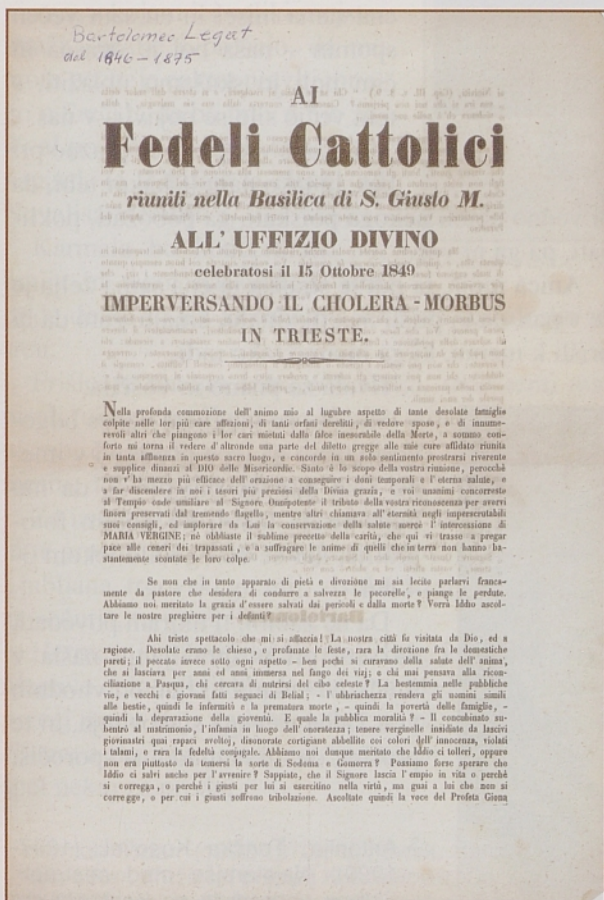
Besede, s katerimi msgr. Škerl v leksikonu opisuje lik velikega škofa, ki je *bil delaven, odločen in neutrudljiv in je v vsakem pogledu užival občno spoštovanje*, v času, ko so se v splošnem razvoju mesta razmere hitro spreminjale, ko so se porajali prvi narodnostni konflikti v mestu, in hkrati *...se je pojavljala... vedno večja odtujenost zlasti mestnih ljudi verskemu življenju; liberalna miselnost, ki ni bila nikoli naklonjena Cerkvi in njenemu nauku...* nam morda pomagajo razumeti precej trde besede, ki jih je škof naslovil na svoje ovčice.

Predvsem izraža žalost in sočustvovanje mnogim družinam, ki jih je bolezen zadela, osirotelim otrokom, vdovam in vsem, ki žalujejo, ker je neizprosna Smrt s koso žela v njihovih družinah in izraža zadovoljstvo nad verniki, ki so v velikem številu prišli prosit milosti.

Nato pa se škof sprašuje: *Ali pa smo si zaslужili to milost, smo vredni odrešenja pred nevarnostjo in smrtjo?* Potem se nam mesto prikaže v brezbožnosti in grešnosti, razuzdanosti, pijančevanju in pokvarjenosti mladine do citiranja Sodome in Gomore.

Svojo pridigo je škof Legat sklenil:

Naj Vam ne bo "nedrago" Vam, predragim, ki ste tu zbrani pri tem usmiljenem obredu, če ste slišali iz mojih ust grenke besede, ki mi jih je na žalost narekovala pokvarjenost današnjega časa.

Homilija tržaškega škofa iz leta 1849.

Mira Cencič

Osebna pisma brata Staneta in sester ob smrti Srečka Kosovela

(III. del)

PISMO ANICE KOSOVEL¹ IZ LJUBLJANE OČETU IN SESTRI TONČKI, PRILOŽENO STANOVEMU PISMU Z ISTIM DATUMOM

Ljubljana, 12. junija 1926
Ljubi: očka in Cotka!²

Ker sem vam poslala pismo že prvi dan po svojem prihodu v Ljubljano, nimam drugih posebnih novic in ne bom danes pisala obširno.

Hotela sem vama samo voščiti za god vse ono, kar si na tihem želimo in česar smo najbolj potrebni. V prvi vrsti tolažbe in zdravja. Kedaj pridem domov, ne vem. Predavanja so se zaključila, podpise so mi pobrali že pred mojim prihodom, tako da je vse v redu. Prosim, pošljite Srečkove fotografije, prej ko bo mogoče.

Jaz bi vam pisala še mnogo, pa se mi zdi beseda kakor nezadostno sredstvo za izražanje človeških razpoloženj. V duhu sem z vami.

Ali vam je pisala kaj Karmela? Meni še nič. Na koncu kličem na zdravje vsem in prosim Boga tolažbe.

Dragi oče, Cotka in mama moja, tako sem z vami kot še nikdar.

¹ Anica Kosovel (1901-1983), profesorica slavistike. V času Srečkove smrti študentka v Ljubljani. Po starosti in doživljanju najbližja Srečku. Nekaj časa sta skupaj stanovala pri Čarnovih v Ljubljani. Bila je zelo navezana na domače v Tomaju in je redno prihajala domov za vsake počitnice.

² Cotka, ljubkovalno ime za sestro Tončko. Kosovelovi so si zelo radi dajali posebne vzdevke.

Katarina Kosovel, roj. Stres, Srečkova mati.

Tončka Kosovel, osebna last.

Poljubljam vseh srčno z iskrenimi voščili, vsa vaša hvaležna
Anica.

PISMO ANTONIJE KOSOVEL³ SESTRI ANICI V LJUBLJANO

V Tomaju 15. 6. 1926

Anica ljubljena,
kaj naj ti rečem v tej težki uri? V tej strašni praznoti je v nas vsih ena sama misel in en sam večerni spomin – naša bol je strašna in čim bolj jo skušamo ublažiti, s tem večjo silo se pojavlja v nas.

Tako je vse pusto in prazno pri nas, in tako nam je kakor tebi, da bi vedno hoteli nekoga poiskati, ga pobožati, poklicati, pa ga ni več.

Anica moja, ta pot je strašna in ena sama želja je še v nas, da bi prišli na cilj kmalu, kmalu, zato da bi prišli k njemu, ki ga imamo tako radi.

Hvala za pismo in voščila.

Stanetu ne utegnem danes odgovoriti, zato ga lepo pozdravi v imenu vsih nas ter mu povej, da mu bom pisala takoj, ko dobim fotografije, kar se bo zgodilo tekom 3-4 dni.

Da ne zabim, ti moram povedati, da sem pri pospravljanju našla v Srečkovi suknjici ključ od vhodnih vrat Debevčevega stanovanja, in te prosim, da mi nemudoma sporočiš,

³ Antonija, Tončka Kosovel, (1897-1990). Najstarejša med sestrami. Skrbna gospodinja na Kosovelovem domu, kjer je sprejemala vse domače.

ali naj ti ga pošljem kot vzorec brez vrednosti. Listka o tvojih dolgovich še nisem našla. Nisem pa še vsega pospravila in še vedno upam, da ga kje najdem in ti ga takoj odpošljem.

Ne veš, kako je pusto in prazno pri nas, odkar si odšla.

Včeraj oz. še v nedeljo opoldan je prišel Herman⁴ in on ponese jutri zjutraj to pismo v Trst, da ga preje dobiš.

Karmela je pisala dolgo pismo. Lahko si misliš, kako je bilo njej – tako daleč od nas – v tistih britkih urah in kako je stopnjevala groza, ko se je vrnila iz Vils-hofna iz družbe prijateljev v tisto tesno sobico monakovskega vlemesta. Da bi ti hotela popisati, kar je povedala, bi bilo predolgo in nepotrebno, saj sama veš, kaj je bilo napisanega na belem listu.

Pismu je priložila Penbaurovo pismo, v kojem jej veliki mojster izraža sožalje s prošnjo, da mu mora pozneje enkrat praviti mnogo o Srečku, da bo prav z njo žaloval po njem. Besede tolažbe ni napisal, le 2 kitici je citiral od Novalisa /nečitljivo/.

Karmela bo koncertirala 30. junija in takoj naslednjega dne pride domu in jaz jo čakam s strahom in žalostjo v srcu.

Prišlo je mnogo izrazov sočutja, med temi sta pisali tudi gospa Zureki in Norina tebi. Poslala bi ti pismo, če pojde v to kuverto, če pa ne, ostane na mestu, dokler prideš domu.

Za izraze sočutja sem se povečini vsem zahvalila in te prosim, da oddaš takoj na naslov: Lojze Šmuc, Ljubljana, trgovski gremij, visitko z zahvalo za izraze sočutja, ter podpiši obitelj.

Herman je včeraj trčal med. Bog je blagoslovil njegovo delo in kljub zelo slabi pomladi je že iztrčal precej medu in je zadoščen, ker so panji zelo dobri. Njegova družina je nadvse srečna in vesela, da je spet nekaj za prodaj.

Levo: Anica Kosovel, osebna last (iz skupinske slike). Na desni, od leve: Anica, Karmela, Tončka Kosovel (Revija Kras, 1996, št.14, str. 34).

Božidar Jakac: Srečko Kosovel (1954).

Kristica⁵ nas obiskuje bolj redko in je čisto zabila, da je bil v nedeljo najin god.

Prijateljica pa mi je dala krasnih vrtnic in belih nageljčkov za Srečka in jaz sem mu jih takoj nesla, da bo vesel. Obiščem ga vsaki dan 2x in skrbim, da bodo rožice rastle. Gorečke lepo uspevajo in bodo nekatere že cvetle, ko prideš ti domu.

Anček zlati, kaj delaš ti? Povej mi, če moreš kaj študirati, in sporoči, kedaj prideš, da bom štela dneve.

Pridi kmalu, da boš kaj pomagala, ker sem že malo pospravila. Morala sem najprej račune uredi-

ti za banko in reševati korespondenco, ker je že itak bilo kasno za odgovore.

Ni mogoče, da bi ti še pisala, ker me čaka mnogo mnogo dela. Zato končam in te pristrčno pozdravljam v imenu vsih nas

tvoja Toni

Pozdravi gdč. Čarmanovo in tiste fante, ki so bili tu in jih naši ljudje ne morejo pozabiti, ker pravijo, da so Srečku podobni ...

Pozdrave od Kristice, ki čaka, da kmalu prideš, zato da bosta lahko tekli v »Log« na odpočitek.

Takoj ko pridejo slike, jih pošljem, da jih vidva primerno razdelita.

Piši kmalu, kmalu!!!

(Konec)

⁴ Herman Trdan (1892-1970), duhovnik, narodni delavec, slikar, družinski prijatelj Kosovelovih. Od leta 1923 do 1928 na študijskem dopustu, nekaj časa tudi v Münchnu.

⁵ Kristina Čefuta, Polakova iz Tomaja, Aničina vrstnica, ki si je več časa dopisovala s Stanom Kosovelom. V Polakovi družini ni bilo potomcev, a je menda v hiši še nekaj pisem, ki jih je Stano pisal svoji prvi ljubezni.

Mitja Petaros

Evro ter Ekonomska in monetarna unija (EMU)

Države članice Evropske unije so se od vsega začetka osredotočile na vzpostavitev skupnega trga s čimtesnejšim gospodarskim in monetarnim sodelovanjem. Da je prišlo do tega sodelovanja in združitve, je bilo potrebno mnogo usklajevalnega dela; tako so leta 1992 v Pogodbi o Evropski uniji (Maastrichtski pogodbi) uvedli osnovna pravila oziroma konvergenčna merila (znana kot maastrichtska merila), ki določajo nizko in stabilno inflacijo, stabilnost menjalnega tečaja državne valute in zdrave javne državne finance, kar je bil prvi korak do trdne in stabilne skupne valute.

Evro je postal uradna valuta prvih enajstih pri tem projektu sodelujočih držav 1. januarja 1999 v obliki "knjižnega" oziroma virtualnega denarja za negotovinska plačila in v knjigovodske namene. Tedaj je bila tudi uvedena enotna monetarna politika pod vodstvom *Evropske centralne banke (ECB)*. Različni nacionalni bankovci in kovanci so se še uporabljali za gotovinska plačila, dokler jih niso leta 2002 fizično dokončno zamenjali evrobankovci in evrokovanci v prvih dvanajstih državah Evropske unije (mednje seveda ne prištevamo Monaka, San Marina in Vatikana, saj omenjene države uporabljajo evro zaradi posebne koncesije, kajti niso članice Evropske unije).

Ekonomska in monetarna unija (EMU) je politični in gospodarski okvir, ki podpira evro in dopolnjuje enotni trg Evropske unije. EMU v korist potrošnikov in podjetij zagotavlja nizko inflacijo in nizke obrestne mere ter spodbuja zanesljive in vzdržne javne finance, tako da uresničuje gospodarsko stabilnost in učinkovitost enotnega trga ter njegovo pomembnejšo vlogo v svetovnem merilu. Medtem pa je enotna valuta odpravila stroške menjave (tako spodbuja naložbe in zmanjša tveganja), omogočila lažje trgovanje in primerjavo cen v 15 državah Evropske unije, ki so trenutno v evroobmočju. Države, ki so sprejele evro kot lastno valuto, so bile najprej Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska in Španija, tem se je leta 2001 pridružila še Grčija, leta 2007 je pristopila tudi Slovenija, leta 2008 pa Ciper in Malta

(Velika Britanija in Danska, ki sta tudi članici Evropske unije še pred letom 1992, pa sta se odločili, da trenutno ne bosta še pristopili k temu projektu, "stara članica" Švedska in večina novih članic pa niso še izpolnile pogojev za sprejetje nove valute).

Podobno, kot je bilo lani ob *50. obletnici podpisa Rimske pogodbe*, so evropski funkcionarji odločili, da bodo vse države evroobmočja v začetku leta 2009 izdale tečajni priložnostni kovanec vrednosti 2 evra s skupnim motivom, da se obeleži *10. obletnica ustanovitve EMU in uvedbe evra*.

Organizatorji natečaja za motiv (pri katerem so lahko sodelovale le kovnice držav evroobmočja), ki mu je sledil predizbor motivov in so ga opravili direktorji omenjenih kovnic, so nato določili, da bodo zmagovalni predlog izbrali izključno državljani in prebivalci Evropske unije z glasovanjem na posebni spletni strani, oblikovani v ta namen. Demokratsko so določili, da bo zmagovalni motiv tisti, ki bo na spletni anketi prejel največ glasov izmed petih predlaganih. Med tistimi, ki so glasovali za zmagovalni motiv, je bil nato naključno izžreban dobitnik (kot zanimivost: nagrajenec je iz Poljske), nagrada je bila komplet vrednostnih evrokovancev za zbiratelje. Spletno glasovanje se je začelo 31. januarja in zaključilo 22. februarja 2008. Zmagovalni motiv (in srečni dobitnik) je bil nato uradno objavljen 25. februarja letos, tako da bodo imele kovnice celih deset mesecev časa, da uresničijo novi skupni spominski obtočni kovanec.

Izbirali smo lahko med temi petimi grafičnimi predlogi:

ZMAGOVALNI MOTIV

Državljeni in prebivalci Evropske unije so v počastitev 10. obletnice ekonomske in monetarne unije EMU ter uvedbe evra za priložnostni kovanec vrednosti 2€ izbrali motiv pod šifro '2'. Skupno je svojo preferenco oddalo 141.675 oseb (kar ni niti preniško število sodelujočih, če upoštevamo, da je glasovanje trajalo manj kot mesec dni, marsikateri medij sploh ni bil obveščen, da lahko po spletu glasuje, tudi tematika glasovanja marsikoga ni zanimala oziroma je spodbujala le redke), od teh jih je 41,48% glasovalo za zgornji predlog. Po koncu glasovanja so lahko izvedeli, da je zmagovalni motiv zasnoval Georgios Stamatopoulos (ki je tudi uresničil vse dosedanje grške evre) iz grške državne kovnice in predstavlja: "Evro kot sad tisočletne zgodovine trgovanja med ljudmi, ki sega od

blagovne menjave v pradavnini (kar ponazorja nomena preprosta risba) do ekonomske in monetarne unije." Obtočne priložnostne kovance s tem motivom bodo od januarja 2009 začele izdajati vse države članice v območju evra. Nakovana količina teh kovancev pa bo znana naknadno, saj morajo nacionalne centralne banke držav članic še določiti, kolikšno vrednost novcev bodo posvetile skupnemu priložnostnemu kovancu in posredno njegovo naklado.

S tem projektom je Evropska unija spet dokazala, da želi biti blizu svojim državljanom in jih zato stalno spodbuja, da z lastnimi predlogi skušajo sodelovati pri rasti skupne evropske gospodarske in kulturne identitete. Vsak državljan je lahko pomemben za skupno državo.

Rezultati glasovanja v odstotkih (%)

Državljeni in prebivalci držav članic Evropske unije so oddali skupno 141.675 glasov.

Saša Martelanc

Naš lep spomin

Sredi septembra nas je v 85. letu zapustil dr. Mitja Bitežnik, odvetnik po poklicni izbiri, domoljub po rodu in srcu, po božje obdarjen s plemenitostjo in izredno prijetnim značajem.

Njegova življenjska pot se je začela 1924 v Gorici, študentovska leta je preživel v Mariboru in Ljubljani, v vihri svetovne vojne pa ga je zaneslo tudi do Beograda in srednje Italije, kjer je v Bologni 1948 doktoriral iz prava.

Vsa njegova naslednja leta so bila tržaška in po srcu seveda tudi goriška. V Trstu je bil najprej pol-drugo desetletje profesor na naših šolah, potem pa se je v celoti posvetil svojemu poklicu. Istočasno je bil dejaven na kulturnem in političnem polju, predvsem v krogih Slovenske krščansko socialne zveze in z njo povezanega tednika *Novi list*.

Tudi ko je bil že v nikoli mirujočem pokoju, se je živo zanimal za vse, kar je bilo povezano s slovenskim dogajanjem v domovini ter za mejami in po svetu. Na vsakem koraku se je poznalo, da je odraščal v zavedni družini, kjer sta vladala krščanska etika in narodni ponos. Med vzorniki mu je bil še zlasti oče odvetnik Josip, ki si je z delom, tveganji in hudimi preizkušnjami zaslužil časten zapis v zgodovini primorskih Slovencev.

Človek s takimi življenjskimi izvirkami in kasneje

sprejetimi vrednotami pa lahko postane še dodatno dragocen, če ima v svojem značaju vedrino, ki si utira pot tudi v okolja in situacije, kjer so vrata praviloma zaprta ali celo zaklenjena. Mitja Bitežnik je bil obilno obdarovan s to dragoceno značajsko popotnico. Kdor ga je vsaj nekoliko poznal ali pa celo samo enkrat srečal, ni mogel prezreti njegovega odkritega nasmeha, sočnih domislic, dobronamernih bodic brez kančka zle misli, pravšnega ogovarjanja in šaljive izzivalnosti – ampak tudi možate besede, prijateljske navezanosti, pristrčnosti do otrok, čuta za vsakršen prav (na tržaškem sodišču je bil poznan kot »Mitja l'onesto«, poštenjak).

Taki ljudje znajo dobro povezovati – še več: posredniki so že s svojo pojavnostjo, saj se v njihovi družbi znajdejo tudi taki, ki bi se med seboj le redkokdaj, morda sploh nikoli. In tako lahko neznanci postanejo znanci in celo prijatelji, še zoprniki se lahko izkažejo za med seboj čisto sprejemljive in normalne ljudi.

Ali ni tudi ta ena izmed poti, ki peljejo iz ignoriranja v upoštevanje, iz drobljenja v povezovanje, iz delcev v celoto, iz razdora v spravo?

Naj bo ta misel ena izmed neštetih, ki bodo spremljale naš lep spomin na spoštovanega dr. Bitežnika, na dragega prijatelja Mitjo.

Mitja Bitežnik
(foto P. Cvelbar)

DRAGA 2008

Nekaj vtisov letošnjih predavateljev

Draga mi je že od nekdaj »draga«, to je, dragocena. Predvsem kot prostor srečevanja, kot pomembno slovensko kulturno in duhovno križišče. Ni še izpela svojih melodij, kot so nekateri mislili, ko so se zamajale in končno odpadle meje. Slovenci se moramo zdaj še bolj prizadevati, da sešijemo svojo narodovo raztrgano suknjo, ki jo je tok zgodovine trgal z nasiljem močnejšega in večjega nad manjšim in nemočnim. Mi pa smo vse to tlačili v sebi, se cankarjansko trkali po prsih hlapcev, vztrajali pa kljub temu, čeprav s pripognjeno glavo. Zdaj je čas trez-

nosti, zdaj je čas poguma: prav zdaj, ko nevarno drsimo v žrelo globalizacije, ima tudi Draga svoje neodtujljivo narodnostno poslanstvo. Promovira naj tiste, ki si upajo misliti drugače, ki gredo proti toku in ki se izpostavljajo v blagor pristnih vrednot krščanstva in slovenstva. Še bolj naj postane odprt in demokratični forum medkulturnega in medverskega dialoga. To bo tudi njen dragoceni prispevek Evropi danes in Evropi jutrišnjega dne.

Zvone Štrubelj

Zvone Štrubelj in Lučka Peterlin Susič (levo) med predavnjem o očetu slovenske knjige Primožu Trubarju. Tomaž Simčič in Igor Grdina o Trubarju za vse čase (desno). (foto P. Cvelbar)

Najprej je zelo razveseljivo, da se je takšen forum, kot je Draga, spomnila cerkvenega tiska, konkretno vseh treh katoliških tednikov, ki izhajajo na Slovenskem. Saj se prav v teh časopisih skozi desetletja še najbolj zrcalijo misli medsebojnega povezovanja Slovencev doma, v zamejstvu in po svetu, torej poslanstva, za katerega je morda največ naredila prav prireditelj, kot je Draga. Nenavsezadnje so vsi trije časopisi poročali o Dragi v času, ko je bila v domovini ta svobodna tribuna besede še zamolčana. Seveda Draga danes nima več skritega čara disidentstva, toda tudi v današnjih časih so takšna srečanja pa še kako potrebna in smotrna.

Okrogla miza o katoliškem tisku je v nastavkih nakazala prav nazorno probleme, s katerimi se na ta ali drugi način ubadajo vsi trije tedniki – nazado-

vanje naročnikov, utrujenost duhovnikov, težave nagovarjati mlade ipd. Razlike med tedniki seveda obstajajo, saj so okoliščine, v katerih izhajajo časopisi, le precej drugačne. Družina kot osrednji katoliški tednik ima seveda drugo izhodišče kot pa zamejska tednika, ki nagovarjata tudi številčno le omejen krog bralstva. Novi glas ima spet čisto drugačno strukturo pri izdajateljih lista in izhaja iz združitve s političnim časopisom, celovška Nedelja pa je v lasti krške škofije. Za časopisa, ki izhajata v zamejstvu, je jasno, da že sama njuna navzočnost pomeni svojevrsten prispevek za ohranjanje slovenstva, povezan z veselim sporočilom evangelija pa pomaga ljudem ohranjevati tako narodnostno kot tudi versko identiteto.

Hanzi Tomazič

O Dragi sem večkrat dejal, tudi zapisal, da jo nujno potrebujemo, in sam nisem med tistimi, ki ji že leta, nekateri privoščljivo, drugi utrujeno, napovedujejo konec, češ da se je izpela, da bi jo bilo potrebno nadgraditi, spremeniti, morda celo ukiniti.

Tudi zato sem rad sodeloval na okrogli mizi o katoliškem tisku, ki seveda ni prinesla najbrž ničesar novega, je pa ponovno pokazala, kako potreben je forum izobražencev, ki se imenuje Draga, saj dejansko v skupnem slovenskem prostoru niti en drug forum ni čutil nobene potrebe, da bi povabil odgovorne urednike katoliških tednikov iz celotnega slovenskega medijskega prostora, kar pove veliko, če že ne prav vsega.

Draga je forum, ki ga imam osebno zelo rad tudi zato, ker se na njem vsako leto srečujemo tisti, ki verjamemo v potrebo po takih forumih v skupnem slovenskem kulturnem prostoru, na katerega se danes v svetu globalizacije in majhnih lokalnih samovšečnosti prerado pozablja.

Okrogla miza o slovenskem katoliškem tisku: Sergij Pahor, Jurij Paljk, Hanzi Tomažič in Franci Petrič (levo). Desno: pogled na občinstvo med predavanjem. (foto KRÖMA)

Vesel sem bil, da so organizatorji izbrali za eno od tem letošnje Drage tudi temo vloge in poslanstva verskega tiska. Menim, da tak ugleden forum skorajda ne bi nikoli smel mimo verskega tiska, saj je bil ta tudi vedno tisti, ki je poročal o Dragi in širil ideje in pobude, ki so tu nastale, med slovenskim ljudstvom. Vesel sem bil odzivov na zadnjem srečanju in kar škoda je bila, da ni bilo zanje več časa. Res pa je, da vsi trije tedniki delujemo v sorazmerno raznolikem okolju in so zato izzivi in naši odgovori nanje tudi različni in bi rabili veliko časa za resno predstavitev in pogovor o našem delu. Svoje naredi tudi polpretekla zgodovina, ki nas je oblikovala. Vsekakor pa bi Draga lahko večkrat posvetila pozornost katoliškemu tisku.

Kot kristjan sem namreč prepričan, da je dolžnost vsakega kristjana svojo vero živeti in oznanjati v javnosti, živeti in pričati v javnem življenju in ne, zmotno in pogubno!, za zidovi domače hiše, v katero bi nas rada potisnila današnja liberalna in libertistična miselnost sodobnega liberističnega, divjega kapitalizma; le-ta namreč ne vidi človeka in ne Božje podobe v njem, kaj šele, da bi se spraševal o globljem smislu vsakega človeškega življenja, ampak izključno le dobiček, kapital, ki prav te dni kaže vse svoje meje.

Dragi in njenim organizatorjem gre zahvala za vse dobro, kar so v teh desetletjih storili za ves slovenski narod, v prihodnje ji želim seveda še veliko iskrivih ljudi, ki bodo pričali o ujetosti Slovencev in slovenstva v sodoben čas, a bodo tudi znali pokazati tisto zvezdo vodnico, ki ji vsak od nas, in slovenski narod tudi!, mora slediti, če hoče v polnosti živeti svoje poslanstvo!

Jurij Paljk

Več je tistega, kar nas druži, kakor tega, kar nas dela različne. Zdaj, ko živimo v enotnem evropskem kulturnem prostoru, je razlik vse manj, poslanstvo seveda ostaja isto: poglobljati in utrjevati vero in pripadnost Cerkev, razvijati in spodbujati narodno kulturo in jezik ter spodbujati vse pozitivne dejavnike za oblikovanje samostojnih in suverenih Slovencev in katoličanov. Verski tisk mora biti v službi dobrega. Dobrega je v življenju veliko več kakor slabega in včasih t. i. civilni mediji, ki hrepenijo le po senzacionalnosti, na to pozabijo, verski tisk pa skuša žaromete usmeriti prav na dobro, na pozitivno plat našega bivanja na tem svetu.

Franci Petrič

Antena

BARAGOVİ DNEVI

Več kot 500 ljudi se je 27. in 28. septembra udeležilo tradicionalnih Baragovih dnevov, ki so bili letos na območju Chicaga, najprej v Jolietu, naslednjega dne pa na »ameriških Brezjah« v Lemontu.

Prisotnih je bilo več ameriških škofov. Slovenske pa je zastopal prof. Drago Ocvirk.

STO LET BANKE DOBERDOB-SOVODNJE

Zadružna banka Doberdob in Sovodnje je od 19. do 21. septembra praznovala stoletnico ustanovitve dveh nekoč samostojnih hranilnic. Začetek praznovanj je bil v goriškem Kulturnem domu z bogato slavnostno akademijo v režiji Vesne Tomsič. Ob gostih je prisotne nagovoril predsednik upravnega odbora Dario Peric. Naslednjega dne so imeli ples in glasbo domačih skupin pod šotorom ob Kulturnem domu v Sovodnjah, tretji dan pa je bil na sporedu celodnevni članski praznik s počastitvijo starejših zadrušnikov.

Umrla je igralka Mira Sardoč

V noči na 4. september je v Ljubljani umrla ena največjih slovenskih igralk, večkrat nagrajena dolgoletna članica Slovenskega stalnega gledališča v Trstu Mira Sardoč.

Staršema s Tržaškega se je rodila 27. marca 1930 v Šentilju. Med vojno so družino izselili v Srbijo, po njej pa je študirala v Mariboru in na Akademiji za igralsko umetnost v Ljubljani. V letih 1952-55 je igrala v mariborski Drami, v letih 1955-57 v Mestnem gledališču ljubljanskem, od leta 1957 do upokojitve leta 1985 pa v Trstu, kjer je nastopala še pozneje, saj je odigrala nad 200 vlog. Veliko je snemala za radio, film in televizijo. Rada je tudi posredovala svoje jezikovno in gledališko znanje.

Med številnimi priznanji se lahko omenijo Borštnikov prstan, priznanje Združenja dramskih umetnikov Slovenije za življenjsko delo in zlati red za zasluge Republike Slovenije.

foto KROMA

Bazovica 2008

Dušan Jakomin na govorniškem odru.

Tudi letošnje prireditve ob obletnici ustrelitve bazoviških junakov so bile številne in dobro obiskane.

V Bazovici so 4. septembra odprli razstavo in pripravili okroglo mizo ob 100-letnici rojstva Ferda Bidovca.

Na slovesnosti v Kranju 5. septembra sta spregovorila sovođenski župan Igor Marko Petejan in kranjski župan Damijan Perne, pel pa je zbor Lipa iz Bazovice.

Pred grobom junakov pri Sv. Ani v Trstu je 6. septembra govorila Alenka Florenjin, pel pa je ženski pevski zbor Ivan Grbec iz Škednja. Zvečer je bazovski župnik Žarko Škerlj daroval zadušnico v župnijski cerkvi. Po njej je spregovoril David Bandelj. Taborniki Rodu modrega vala pa so imeli taborni ogenj na bazovski gmajni.

Osrednja proslava je bila 7. septembra. Nastopili so godba iz Ricmanj in združeni pevski zbori pod vodstvom Ivana Tavčarja. Spregovorili so Milan Pahor v imenu Odbora za proslavo bazoviških junakov, zunanji minister Dimitrij Rupel, predsednik Hrvatske zajednice iz Trsta Damir Murković, zgodovinarica Alessandra Kersevan in duhovnik Dušan Jakomin.

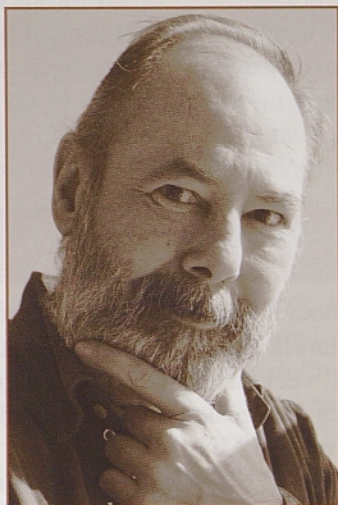
UMRLA MARIJA VOGELNIK

V noči na 9. avgust je umrla ena izmed utemeljiteljic slovenskega plesa, sicer pa vsestranska umetnica Marija Grafenauer, vdova Vogelник. Rodila se je 15. oktobra 1914 v Ljubljani. Leta 1939 je diplomirala iz arhitekture pri Jožetu Plečniku, obenem pa je obiskovala plesno šolo Mete Vidmar. Nastopala je kot plesalka, plesna pedagoginja in organizatorka. Med drugim je leta 1975 dala pobudo za Ljubljanske dneve plesa. Leta 1950 je diplomirala tudi iz slikarstva na akademiji v Beogradu, kjer je opravila še grafično specialko. Uveljavila se je kot ilustratorka, scenografka in kostumografka, nekaj let je bila ravnateljica Šole za oblikovanje v Ljubljani. Objavila je vrsto plesnih kritik, leta 1975 pa monografijo Sodobni ples na Slovenskem.

40 LET ZBORA HRAST

Mešani pevski zbor Hrast, tako kot društvo v Doberdobi, kateremu pripada, praznuje 40-letnico. Sredi oktobra se je zvrstilo več slavnostnih pobud. Še pred koncertom pod vodstvom Hilarija Lavrenčiča 18. oktobra predstavili javnosti svojo drugo zgoščenko, ki nosi naslov Petelinček je zapieu.

Že 13. septembra je zbor na 7. mednarodnem zborovskem tekmovanju z ljudskimi napevi in priredbami v kraju Azzano Decimo osvojil prvo mesto v kategoriji mešanih zborov, žirija pa ga je za tem imenovala še za najboljši zbor na tekmovanju, tako da je odnesel Veliko nagrado.

Umrl je igralec Stojan Colja

Zaradi nesrečnega padca na domačiji v Škrbini je 18. avgusta umrl dolgoletni član igralskega ansambla Slovenskega stalnega gledališča v Trstu Stojan Colja. Rodil se je 24. junija 1947 v Trstu, kjer je maturiral na znanstvenem liceju, nakar je doštudiral na igralski akademiji v Ljubljani (1972). Na odrske deske je stopil že kot otrok, nato je sodeloval s Primorskim dramskim gledališčem v Novi Gorici in Slovenskim stalnim gledališčem v Trstu, kjer je bil nato redno angažiran od sezone 1975-76 do konca leta 2007. Ob upokojitvi je SSG izdalo zgoščenko Biseri in biserčki z izborom pesmi iz gledaliških predstav za otroke in odrasle v njegovi izvedbi. Z gledališčem je sodeloval do konca, veliko pa je snemal tudi za Radio Trst A.

OBNAVILJANJE UKEV

Ob petletnici strašljive povodnji, ki je opustošila Ukeve, so v tej vasi Kanalske doline 29. avgusta predali namenu obnovljeno Srenjsko hišo in predstavili novo knjigo župnika Maria Gariupa, ki govori o nesrečah, ki so doslej prizadele vas (Comunità di Ugovizza, Carestie, pestilenze, razzie, guerre, incendi, terremoti, alluvioni).

Dne 31. avgusta pa je videmski nadškof msgr. Brolo blagoslovil obnovljeno notranjo opremo cerkve in nanovo zgrajeni zvonik.

NAGRADI DEKLEVI IN KOŠUTI

V Celju so avgusta podelili 12. Veronikino nagrado za najboljšo pesniško zbirko leta v Sloveniji Milanu Deklevi, in sicer za knjigo Audrey Hepburn, slišiš metlo budističnega učenca?

Za dobitnika 4. Zlatnika poezije 2008 pa so za življenjski pesniški opus izbrali tržaškega ustvarjalca Miroslava Košuto.

OBLETNICA V REZIJU

Od 26. do 28. septembra so v Reziji proslavljali 25-letnico Rozajanskega duma, ki mu predseduje Luigia Negro. Na Ravanci in na Solbici so priredili posvet o turizmu, pripravili razstavo, pevski in folklorni nastop ter predstavili fotografsko knjigo Santina Amedea o Rezijanih, Albancih in Grkih v Italiji.

TRUBARJEV SIMPOZIJ

V papeškem zavodu Slovenik v Rimu je bil od 15. do 19. septembra že 26. simpozij, ki sta ga priredila Slovenska teološka akademija in Inštitut za zgodovino Cerkve na Teološki fakulteti v Ljubljani. O teoloških vidikih dela in pisanja Primoža Trubarja je pripravilo referate kar 29 strokovnjakov.

SLOVENJ

Fotografija iz kataloga.

fotografa Ivana Gujona ter predstavili razstveni katalog Slovenj.

PSBL NA SPLETU

Na Inštitutu za novejšo zgodovino v Ljubljani sta dotedanja direktorica Jera Vodušek Starič in vodja projekta Nina Vodopivec 30. septembra predstavili portal zgodovinskih virov in podatkov www.sistory.si. Veliki podvig je med drugim že v celoti zajel Primorski slovenski biografski leksikon, saj so vse strani 20 snopičev preslikane na ogled. Objavljenih je tudi prvih 7.500 imen s seznama slovenskih žrtev II. svetovne vojne.

UMRL JE BIVŠI POSLANEC**MARIJAN SCHIFFRER**

Po kratki bolezni je 1. septembra umrl v Buenos Airesu javni delavec med Slovenci v Argentini in nekdanji poslanec v Državnem zboru Marijan Schiffrer. Rodil se je 4. junija 1922. Magistriral je iz teologije. Kot predstavnik iz zdomstva je v bil v mandatu 1996-2000 poslanec Slovenskih krščanskih demokratov in predsednik Komisije Državnega zbora za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu.

43. SEMINAR ZA ŠOLNIKE

Tik pred začetkom novega šolskega leta se je 2. septembra v Gorici slovesno začel 43. seminar za vzgojitelje, učitelje in profesorje na slovenskih šolah v Italiji. Uvodno predavanje o medkulturni ozaveščenosti večeraj, danes in jutri je imela dekanja Fakultete za humanistične vede Univerze na Primorskem Vesna Mikolič. V naslednjih dneh je delo potekalo po strokovnih skupinah na Tržaškem in Goriškem.

P. Cortese v Vrtu pravičnih v Padovi

Od nedelje, 5. oktobra, ima Padova Vrt pravičnih v svetu, ki se razteza ob reki Bacchiglione nasproti Svetišča neznanega interniranca v četrti Terranegra. Občinska uprava ga je dopoldne predala javnosti, popoldne pa izročila častne diplome in mestni pečat prvim desetim izbranim pravičnim oziroma njihovim svojcem ali zastopnikom.

Vrt pravičnih v Padovi, ki obsega velik spomeniški prostor in nasad dreves, se razlikuje od podobnih spominskih vrtov v Jeruzalemu, Erevanu ali Sarajevu po tem, da vsako tam posajeno drevo spominja na živečega ali že umrlega ali celo umorjenega človeka, ki se je boril proti kateremukoli izmed genocidov dvajsetega stoletja.

Padovanski župan Flavio Zanonato in duša posebnega odbora za Vrt pravičnih Giuliano Pisani sta na slovesnosti poudarila, da so tokrat posadili deset dreves v priznanje ljudem, ki so reševali žrtve judovskega holokavsta, genocida Armencev, tragedij v Ruandi in Bosni. Prihodnja leta pridejo na vrsto še drugi vzorniki.

Pred vsakim drevesom so nato prebrali obrazložitev za tako počastitev, nakar je spregovoril pravični ali njegov zastopnik ter odkril spominsko tablo. Svojemu očetu, ki je reševal Jude, jo je na primer odkril časnikar Piero Angela, Giovanniju Palatucciju padovanski kvestor, Giorgiu Perlasci njegov sin. Posebno ganljivi so bili nastopi živečih pravičnih, na primer srbskega šolnika iz Bosne Lazarja Manojlovića ali nekdanjega italijanskega častnega konzula v Ruandi Pierantonia Coste.

Eno izmed dreves, češnje, so posvetili dolgo zamolčanemu mučencu zaradi ljubezni, minorigu p. Placidu Corteseju s Cresa (1907-44), ki je delal v Padovi, med vojno pomagal slovenskim in hrvaškim internirancem, Judom, anglo-ameriškim vojnim ujetnikom, upornikom in skrivačem ter drugim potrebnim, novembra 1944 pa je izdihnil v bunkerju gestapa na Trgu Oberdan v Trstu. Kot je znano, so v Trstu pred leti izpeljali škofijski del postopka za njegovo beatifikacijo. Na slovesnosti v Padovi pa so se spomnili tudi devetih domačih deklet, ki so mu pomagala. Pet jih je še živih. Ob osrednjem napisu na tabli (»Padre Placido Cortese e il suo gruppo«) so njihova imena napisana na posebni tablici. Na popoldanski svečanosti so jim podelili priznanja. Tablo sta odkrila in spregovorila rektor bazilike sv. Antona v Padovi p. Enzo Poiana in Cortesejeva sodelavka Lidia Martini.

Dan po slovesnostih so na 18 višjih srednjih šolah po Venetu preživeli pravični ali poznavalci njihovih zaslug nastopili pred mladimi, katerim je zamisel o Vrtu pravičnih v prvi vrsti namenjena. Tako sta avtor Cortesejeve biografije p. Apollonio Tottoli iz Benetk in tržaški časnikar Ivo Jevnikar, ki je o Corteseju veliko pisal, poldrugo uro govorila o tem svetlem liku dijakom klasičnega liceja Tito Livio v Padovi.

PRIPREDITVE V BUENOS AIRESU

V juniju so imeli rojaki v Argentini dve veliki proslavi v Slovenski hiši v Buenos Airesu.

Dne 1. junija so se spomnili pobitih domobrancev z mašo, ki sta jo drovala p. Alojzij Kukovica in Pavle Novak, s komemoracijo pred spomenikom, z govorom Božidarja Finka in odrskim prikazom Izteka se čas. Besedilo je napisal Marko Kremžar, režijo je podpisal Štefan Godec, sceno pa si je zamislil Tone Oblak.

Dne 28. junija je Zedinjena Slovenija pripravila praznovanje Dneva državnosti. Mašo je daroval vicedelegat dušnih pastirjev p. Alojzij Kukovica. Pel je zbor iz San Martina. Sledila je akademija. Uvodni pozdrav je imela predsednica ZS Alenka Jenko Godec, slavnostni govor pa Franci Markež. Sledili so recitacije, nastop moškega pevskega zbora iz San Justa in podelitev priznanj Zedinjene Slovenije za leto 2008. Prejeli so jih Jernej Štefe za ogromno delo skozi več kot petdeset let pri gradnji, vodstvu in skrbi za Slovensko hišo v Buenos Airesu, Jože Šmalc za predsednikovanje in vesplošno delo pri društvu Slovenska vas in Hladnikovem domu ter Tone Mizerit za vsestranske kulturne napore, delo v osrednjem društvu Zedinjena Slovenija in sodelovanje ter urejanje tednika Svobodna Slovenija, ki letos obhaja 60 let izhajanja v Argentini.

V dvorani je bila tudi razstava slovenskih umetnikov v Argentini. Letos so pri njej sodelovali Ivan Bukovec, Andrejka Dolinar, Cecilija Grbec, s. Terezija Grošelj, Helena Klemenc, Tone Kržišnik, Daniel Leber, Andrej Makek, Adriana Omahna, Andrea Quadri Brula, Mila Rebozov, Delija Savnik, Lučka Voršič Bidone, Vladimir Voršič, Branko Zavrtanik in Irena Žužek.

Slovenski oktet je avgusta opravil turnejo po Argentini in Urugvaju.

Že junija pa je bil na obisku med rojaki v Argentini vodja Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu drž. sekretar Zorko Pelikan. Kasneje je bila med njimi še ministrica za visoko šolstvo Mojca Kucler Dolinar.

DINO DEL MEDICO IN BENEŠKI IZSELJENCI

V Bardu je bil 27. julija Praznik emigranta.

Na njem so med drugim predstavili novo knjigo Dina Del Medica Bardo dan bot.

LEKTORAT IN MUZEJ V CLEVELANDU

Napori konzula v Clevelandu in strokovnjaka za Slovence po svetu Zvoneta Žigona, da bi se slovenska skupnost v ZDA strokovno okrepila, rojevajo sadove. Avgusta je začel predavati slovenščino v Clevelandu (Cleveland State University in Lakeland Community College) prof. Luka Zibelnik. Že 22. junija pa je takratni slovenski veleposlanik Samuel Žbogar v Slovenskem narodnem domu (6415 St. Clair Ave.) slovesno odprl The Slovenian Museum and Archives.

TEHARJE 2008

Na spomeniškem območju nekdanjega taborišča Teharje je bila 5. oktobra 19. obletna maša za poveljne žrtve komunizma. Somaševanje je vodil celjski škof msgr. Anton Stres, ki je tudi pridigal. Med kulturnim spredom sta spregovorila Lidija Grbec in podpredsednik Nove Slovenske zaveze Tine Velikonja.

PORTAL SLOMEDIA

S 1. oktobrom je začel izhajati spletni časopis s težiščem na slikah, videu in zvoku, »portal za Slovence v Italiji in sosednjih deželah« www.slo-media.it. Registriran je na sodišču, njegov odgovorni urednik pa je Darko Bradassi.

WWW.SLOVENCISI.SI

V Tiskovnem središču slovenske vlade so 14. oktobra uradno predstavili spletni portal za Slovence po svetu.

Uvodni poseg je imel vodja Urada Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu drž. sekretar Zorko Pelikan, Vesna Gornik pa je na kratko predstavila spletno stran. Spregovorili so tudi predstavniki Slovenske izseljenske matice, Slovenije v svetu, Svetovnega slovenskega kongresa in Rafaelove družbe, ki v povezavi z Uradom urejujejo in sestavljajo vsebino portala.

Boris Pahor pred 95. rojstnim dnevom in po njem

Pisatelj Boris Pahor je bil tudi v zadnjih mesecih izredno dejaven in prisoten tako v slovenski kot v mednarodni javnosti.

*Dne 26. avgusta je obhajal 95. rojstni dan in v Padni so predstavili njegovo najnovejšo knjigo *Moje suhote*, ki je izšla pri študentski založbi Beletrina v Ljubljani. Gre za avtobiografske in drugačne odlomke iz že objavljenih del ter nove zapise o pomembnih dogodkih, krajih in ljudeh.*

Na predvečer je bilo srečanje s Pahorjem v Kraški hiši v Repnu. Koroški časnikar Horst Ogris se je z njim javno razgovarjal, Tonč Feinig je poskrbel za glasbene utrinke, poslovodja Slovenske prosvetne zveze iz Celovca Janko Malle pa je predstavil zgoščenko, ki sta jo pripravila SPZ iz Celovca in Založništvo tržaškega tiska.

V Viareggiu v Toskani so 28. avgusta ob podelitvi 79. literarne nagrade Viareggio Repaci podelili pisatelju Pahorju golobico miru – mednarodno nagrado Viareggio Versilia.

Med ostalimi številnimi javnimi nastopi prof. Pahorja lahko omenimo še javni pogovor na natrpanem Trgu sv. Marka v Pordenonu, ki ga je 20. septembra v okviru festivala Pordenonelegge vodil časnikar Andrea Filippo, kot tudi sodelovanje na Knjižnem sejmu v Frankfurtu sredi oktobra.

(foto Danilo Pahor)

23. VILENICA

Mednarodni literarni festival Vilenica je svojo 23. izvedbo začel 3. septembra. Štipendijo Srednjeevropske pobude za mladega avtorja je prejela hrvaška ustvarjalka Ivana Sajko, literarno nagrado Vilenica 2008 pa Poljak Andrzej Stasiuk.

Osrednja tema festivala je bilo vprašanje: Kdo piše? V ospredju sta bili litovska književnost in pa ustvarjalnost v Reziji. V Štanjelu so tako priredili posebno srečanje. O dolini pod Kaninom sta govorila Matej Šekli in Roberto Dapit, nastopila je folklorna skupina Val Resia, Silvana Paletti in Renato Quaglia pa sta recitirala svoje poezije.

NAGRADA MARJANA ROŽANCA

Režiser, dramatik, esejist in profesor Dušan Jovanović je za knjigo Svet je drama prejel 16. Nagrado Marjana Rožanca za najboljšo zbirko esejev v preteklem letu.

SPOMIN NA KAMENŠČKA

Z leve: Vasko Simoniti, Dolores Humar in Marjan Terpin.

Pred hišo, v kateri se je rodil pred 100 leti, so v Ročinju na pobudo goriške Slovenske skupnosti in Krožka Anton Gregorčič 30. avgusta odkrili ploščo v spomin na tigrovca, preganjanca pod vsemi totalitarnimi režimi in poznejšega univerzitetnega profesorja v ZDA Stanislava Kamenščka (1908-78). Njegove spomine je letos uredil in objavil Marjan Terpin.

Slavnostni govornik je bil minister za kulturo Vasko Simoniti, ki je skupaj s Kamenščkovo vdovo Dolores Humar tudi odkril spominsko ploščo. Prisotne so pozdravili domači župan Andrej Maffi, predsednik društva TIGR Marjan Bevk in deželni tajnik SSk Damijan Terpin. Srečanje je obogatilo petje moškega zbora Kras iz Opatjega sela, ki ga vodi Pavel Pahor.

Osvetlitev življenja in dela dr. Janka Kralja

Mozaik polpretekle primorske zgodovine se je pomembno dopolnil z objavo obsežne knjige Janko Kralj, Utišani in pozabljeni slovenski politik (1898-1944).

Napisala jo je njegova hčerka, znana zborovska dirigentka iz Bariloč v Argentini Lučka Kralj Jerman. Lepo oblikovano knjigo na 429 straneh s številnimi reprodukcijami fotografij in dokumentov ter znanstvenim aparatom je izdala založba Družina v Ljubljani.

Janko Kralj je bil vodilni politik goriške krščansko socialne struje med obema vojnama, pravnik in časnikar, antifašist in antikomunist. Kot zelo markantna osebnost je imel veliko prijateljev, a tudi nasprotnikov, dolgo pa je bil zamolčan. Knjiga prinaša veliko novega, tako na primer osvetljuje Kraljevo reševanje obsojencev na II. tržaškem procesu, slika pa tudi njegovo dobo in široki krog njegovih sodelavcev med duhovniki in laiki.

Ne gre le za avtorčin poklon očetu, ki ga je izgubila v rosi mladosti, temveč za tehtno dokumentirano delo, ki ga je s presledki pripravljala od leta 1984. V uvodu se zahvaljuje bratrancu, tržaškemu šolniku in zgodovinarju Tomažu Simčiču za strokovno pomoč in za dve kratki, a pomenljivi poglavji, ki ju je prispeval za knjigo.

Knjigo so predstavili 1. oktobra v Ljubljani, 6. oktobra v Gorici, 7. oktobra pa v Trstu.

LUČKA KRALJ JERMAN

Janko Kralj

Utišani in pozabljeni
slovenski politik
(1898-1944)

ŽIVLJENJSKI JUBILEJI

V Gorici je 12. avgusta obhajal 80-letnico šolnik, prosvetni delavec in fotograf Zdenko Vogrič.

V New Jerseyju v ZDA je 26. avgusta obhajal 90-letnico tržaški slikar Bogdan Grom.

V Trstu je 27. avgusta obhajal 80-letnico predsednik Slovenskega dobrodelnega društva in dolgoletni javni delavec inž. Aljoša Vesel.

V Števerjanu je 6. septembra obhajal 80-letnico nekdanji števerjanski občinski svetovalec (1956-84) in župan (1964-84) Slovenske skupnosti oz. njene krajevne predhodnice Stanislav (Slavko) Klanjšček.

V Devinu je 18. septembra obhajal 50-letnico časnikar in zgodovinar, predsednik Zveze cerkvenih pevskih zborov v Trstu in tajnik Goriške Mohorjeve družbe Marko Tavčar.

V Trstu je 24. septembra obhajala 70-letnico dolgoletna urednica kulturnih sporedov Radia Trst A, podpredsednica Narodne in študijske knjižnice, raziskovalka primorske zgodovine, publicistka in pisateljica Lida Debeljak (nekoč Debelli) Turk.

Dne 2. oktobra je obhajala 80-letnico šolnica, pisateljica, pesnica in prevajalka Zora Tavčar Rebula. Pri Celjski Mohorjevi družbi so ji za to priložnost izdali knjigo kratke proze Kroži, kroži galeb.

ZLATA KOLAJNA ZA MIRANA HROVATINA

Italijanski predsednik Napolitano je 10. oktobra na Kvirinalu izročil svojem posmrtni zlati kolajni za civilne zasluge, ki ju je podelil časnikarki Ilarii Alpi in tržaškemu televizijskemu snemalcu Miranu Hrovatinu. V še vedno zelo nejasnih okoliščinah sta bila umorjena leta 1994 med opravljanjem poklica v Somaliji.

NAGRADA ALEKSIJU PREGARCU

Ob občinskem prazniku so v Sezani 28. avgusta podelili tržaškemu književniku in gledališkemu ustvarjalcu Aleksiju Pregarcu Plaketo Srečka Kosovela za dolgoletno uspešno in ustvarjalno delo ter za vidne dosežke s področja kulture in umetnosti v občini.

ČERNIGOJ IN SPACAL NA LADJAH

Tapiserije, letaki, likovni in dekorativni panoji, notranja oprema jedilnic, otroških sob in večjih salonov, ki sta jih podpisala Avgust Černigoj in Lojze Spacal, so v letih 1927-65 našli svoje mesto na prekoceanskih, a tudi na bojnih ladjah, ki so se gradile v tržiški ladjedelnici in jih danes ni več.

Društvi Slovencev v Laškem Jadro in Tržič ter Združenje staršev romjanske šole so se z razstavo Od Krasa do morja, ki govori o obeh umetnikih in so jo odprli 7. septembra v Občinski galeriji sodobne umetnosti v Tržiču, vključili med pobude, ki jih v Tržiču prirejajo ob stoletnici ladjedelnice. Tretjega oktobra pa so v občinski knjižnici priredili posvet o slovenski prisotnosti v ladjedelnici.

POGUM BESEDE

Nekdanji župnik na Opčinah Zvozne Štrubelj, ki se je kot izseljenki duhovnik v Stuttgartu zadnja leta posvetil tudi znanstvenemu proučevanju Primoža Trubarja, je pri Mohorjevi družbi v Celovcu objavil monografijo Pogum besede. V njej prikazuje Trubarja predvsem kot duhovnika.

SLAVISTIČNI KONGRES NA KOROŠKEM

Slavistično društvo Slovenije je 19. slovenski slavistični kongres od 2. do 4. septembra priredilo v Celovcu in Pliberku. Posvečen je bil temi Slovenščina med kulturami. Kot krajevni organizator se je izkazal ravnatelj slovenske gimnazije v Celovcu Miha Vrbcinc. Prejšnja dva kongresa sta bila v Zagrebu in Trstu.

Koroški kulturni dnevi

V tednu od 5. do 12. oktobra so se na Primorskem odvili že trinajsti Koroški kulturni dnevi na Primorskem, ki jih prirejajo Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta. Kot znano traja ta kulturna izmenjava med koroškimi in primorskimi ljubiteljskimi organizacijami že dobrega četrto stoletja. Letos so bili na vrsti Korošci, ki so se na raznih krajih Primorske predstavili z bogato ponudbo.

V nedeljo, 5. oktobra, so bili v Števerjanu igralci KPD Planina iz Sel s predstavo »Sveti plamen«, v cerkvi na Repentabru pa sta skoraj ob istem času nastopila duhovnik Janko Krištof in organist Andrej Feinig s predstavo »A inu O« – pripoved svetopisemskih besedil v Trubarjevem jeziku ob 500-letnici njegovega rojstva. Naslednji dan, v ponedeljek, 6. oktobra, so v Galeriji Ars v Gorici odprli razstavo slikarja Alberta Krajgerja, zvečer pa so v Peterlinovi dvorani v Trstu odprli razstavo slikarke Simone Krajger, čemur je sledil glasbeno literarni večer, ki so ga oblikovali oče in brata Wakounig. V četrtek je bila v Ukvah v Kanalski dolini lutkovna predstava »Mezinček« v izvedbi Aleksandra Tolmajerja. To predstavo so ponovili tudi v dvojezični šoli v Špetru v ponedeljek, 13. oktobra, in v sklopu 11. Gledališkega vrtiljaka v Trstu v nedeljo, 12. oktobra. V okviru koroških dnevov je bilo v četrtek, 9. oktobra, tudi srečanje glasbenih šol v Centru Lojze Bratuž v Gorici. Udeležili so se ga gojenci Glasbene matice, Centra za glasbeno vzgojo Emil Komel in Glasbene šole iz Celovca. Lepo je uspel tudi koncert Mešanega pevskega zbora Podjuna-Pliberk, ki je v Gledališču Prešeren v Boljuncu nastopil s celovečernim koncertom »Contrappunto bestiale«. Zbor je nastopil pod vodstvom mag. Anje Kapun.

foto KROMA

foto KROMA

Slikarka Simona Krajger (levo) in mešani pevski zbor Podjuna-Pliberk (desno).

Društvo slovenskih izobražencev v novi sezoni

Oče in sin, dva od treh Wakounigov, ki so oblikovali literarno-glasbeni večer v DSI (levo); na predstavitvi knjige o Janku Kralju: Matija Ogrin, Peter Černic, Lučka Kralj Jerman, Tomaž Simčič in Ivo Jevnikar (desno).

Po lepo uspeli prireditvi Draga 2008, ki se je tradicionalno odvila v prvem vikendu septembra v parku Finžgarjevega doma na Opčinah, je Društvo slovenskih izobražencev začelo svojo redno letošnjo sezono z večerom, ki so ga oblikovali koroški kulturni delavci v okviru 13. Koroških kulturnih dnevov na Primorskem. V Peterlinovi dvorani so v ponedeljek, 6. oktobra, najprej odprli slikarsko razstavo Simone Krajger, nato pa so na literarno glasbenem večeru nastopili še oče in sinova Stanko, Samo in Miro Wakounig.

Naslednji dan, v torek, 7. oktobra, pa je bil v društvu še izredni kulturni večer, posvečen izidu knjige o politiku Janku Kralju. Knjigo o njem je napisala njegova hčerka Lučka Kralj Jerman, ki živi v Argentini. Na srečanju s predstavitvijo v Peterlinovi dvorani so poleg avtorice sodelovali še prof. Tomaž Simčič, predstavnik založbe Družina dr. Matija Ogrin in z glasbenimi točkami pravnuki Janka Kralja. Večer je vodil Ivo Jevnikar.

M. Tavčar, V. Korsič Zorn, E. Jazbar in I. Jevnikar.

V ponedeljek, 13. oktobra, so v DSI posvetili večer izidu novih knjig. Tokrat je založba Goriška Mohorjeva predstavila monografijo o Tonetu Kralju, ki jo je napisala prof. Verena Korsič, in Vodnik po Gorici Erike Jazbar in Zdenka Vogriča.

LA CASTAGNAVIZZA

Inštitut za družbeno in versko zgodovino iz Gorice je posvetil cerkvi in samostanu, ki se dvigata na Kostanjevici ali Kapeli, deseti zvezek italijansko pisanih vodnikov po goriških cerkvah. Napisala sta ga Luigi Tavana in Liliana Mlakar.

Za Kostanjevico skrbijo že skoraj 200 let frančiškani. Predstavitve 12. septembra v Gorici se je zato ob goriškem nadškofu udeležil tudi slovenski provincial.

POVOJNI ČAS OB MEJI

Pri Deželnem inštitutu za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji Julijski krajini v Trstu je na 743 straneh izšel povsem dvojezični zbornik *Dopoguerra di confine – Povojni čas ob meji*, ki vsebuje gradivo z istoimenskega mednarodnega posveta, ki se je odvijal od 14. do 16. maja lani v Trstu in Kopru ter je bil sad skupnega evropskega projekta vrste visokošolskih in strokovnih ustanov na obeh straneh meje.

DOKUMENTAREC O ARH. VIKTORJU SULČIČU

V Sv. Križu pri Trstu je bila 26. septembra predpremiéra dokumentarca o domačinu, v Argentini zelo uveljavljenem arhitektu Viktorju Sulčiču (1895-1973), ki je bil tudi slikar in pesnik, v Buenos Aires pa se je izselil leta 1924. Dokumentarec, ki ga je izdelalo podjetje Fatamorgana v sodelovanju s Televizijo Slovenija, je prisotnim predstavil režiser Matjaž Zbontar.

ZBK PROSLAVLJA IN DELA

Zadružna kraška banka, ki ima glavni sedež na Opčinah pri Trstu, nadaljuje z odmevnimi pobudami ob svoji stoletnici. V tržaškem gledališču Rossetti je na primer 27. septembra priredila koncert 100 ciganskih violin z Madžarskega. Medaljo, ki jo je oblikoval Bogdan Grom, pa je ob tej priložnosti predsednik upravnega odbora Sergij Stančič izročil predsedniku tržaške pokrajine in županom vseh občin na njenem ozemlju. Dne 3. oktobra pa je ZKB odprla deseto podružnico, in sicer v strogem poslovnem središču Trsta, v Ul. sv. Spiridiona.

SPOMIN NA ANDREJA KOBALA

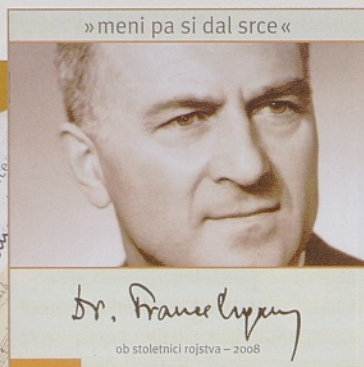
Cerkljanski rojak Stefan Rutar je 14. septembra v Cerknem na dvorcih rojstne hiše Andreja Kobala (1899-1988) uradno odprl strani, posvečene temu znanemu rojaku, na svojem bogatem spletišču www.rutars.net. Kobal je bil kot izseljenec v ZDA časnikiar, pisatelj, univerzitetni profesor in vpliven pripadnik obveščevalne službe. Široki javnosti je postal znan po spominih Svetovni popotnik pripoveduje, ki so v dveh knjigah izšli v letih 1975-76 pri Goriški Mohorjevi družbi, takratne oblasti v Sloveniji pa so jih prepovedale.

Konec Ameriške domovine

Z nekoliko obsežnejšo 16. številko 110. letnika je v Clevelandu 21. avgusta prenehala izhajati Ameriška domovina. Nekoč vodilni slovenski dnevnik v ZDA je še nekaj desetletij po vojni, ko ga je urejal prof. Vinko Lipovec, izhajal petkrat na teden. Zadnja leta je začel izhajati vse redkeje in postajal je vse bolj dvojezičen (49 let je angleški del urejal lastnik časopisa Jim Debevec, slovenskega pa je po Lipovcu prevzel prof. Rudolph Susel), vendar je bil zadnji splošno informativni list zelo razvejane skupnosti ameriških Slovencev in njihovih potomcev. Njeni aktivnejši člani ga zelo pogrešajo. Naposled se je lastnik odločil, da stopi v pokoj in list ukine.

Meni pa si dal srce

Ob stoletnici rojstva duhovnika, glasbenika in vzgojitelja Franceta Cigana (1908-71) je Krščanska kulturna zveza 14. septembra pripravila spominski večer v Celovcu ter predstavila dvojno zgoščenko *Meni pa si dal srce*. Gre za odlično predstavitev njegovega skladateljskega opusa, saj je tako zbranih kar 58 Ciganovih vokalnih in instrumentalnih skladb ter priredb, ki jih izvaja 33 zborov, skupin in solistov.

SLEDOVI

Pri Založništvu tržaškega tiska je športni časnikiar Mario Šušteršič izdal knjigo *Sledovi*. Po poteh slovenske prisotnosti v Trstu. Spremno besedo je prispeval Bojan Pavletič. Knjigo, ki se zaustavlja zlasti pri Sokolu in sploh slovenski športni zgodovini ter je bogato ilustrirana, je uredila Marija Cenda, oblikovala pa Vesna Benedetič.

UMRLA JE KATJA BOH

Na ljubljanskih Žalah so 12. avgusta pokopali sociologinjo in zaslužno predstavnico »slovenske pomladi« Katjo Boh, roj. Szekely. Rodila se je 16. maja 1929 v Gradcu. Leta 1952 je v Ljubljani diplomirala iz angleščine, nemščine in francoščine, leta 1964 pa iz klinične psihologije, leta 1970 je magistrirala iz sociologije v Zagrebu, leta 1975 pa doktorirala iz socioloških znanosti v Ljubljani. Kot raziskovalka je od leta 1964 dalje delala na Inštitutu za sociologijo in filozofijo na ljubljanski univerzi. Z letom 1971 je začela predavati sociologijo družine na sedanji Fakulteti za družbene vede. Napisala je vrsto znanstvenih del in vodila nacionalne ter mednarodne projekte, tako da velja za utemeljiteljico sociologije družine na Slovenskem. V tujini je bila med poznavalci znana tudi kot »Katja«, avtorjevo dekle v zaporniških spominih prof. Ljuba Sirca Nesmisel in smisel.

V času »slovenske pomladi« je bila med ustanovitelji Socialdemokratske zveze Slovenije in s 1. marcem 1989 njena podpredsednica. Na prvih demokratičnih volitvah 8. aprila 1990 je bila za to stranko izvoljena v družbenopolitični zbor parlamenta (takrat skupščine), postala pa je tudi članica prve Demosove vlade (takrat še izvršnega sveta) kot ministrica (takrat še sekretarka) za zdravstvo in socialno varstvo. Od leta 1992 do 1997 je bila prva slovenska veleposlanica v Avstriji.

BOGDAN GROM V LJUBLJANI

Ob 90-letnici slikarja Bogdana Groma, ki od leta 1957 ustvarja v ZDA, so v Mestni galeriji v Ljubljani 15. oktobra odprli pregledno razstavo njegovih del Dva svetova. Slikarju sta osebno čestitala tudi slovenski predsednik Danilo Türk in ljubljanski župan Zoran Jankovič. O njegovem delu je spregovoril Aleksander Bassin.

Sklad Dorče Sardoč iz Gorice je ob jubileju izdal tako katalog razstave Dva svetova, Delo Bogdana Groma 1938-2008 – Two Worlds, The Work of Bogdan Grom 1938-2008 kot monografijo Bogdan Grom: Oprema sakralnih objektov v ZDA – His Religious Work in America. V njej Milček Komelj in Carole Ryavec predstavljata devet cerkva različnih verskih skupnosti, ki jih je umetniško opremil v ZDA.

POROČILO O PRIKRITIH GROBIŠČIH

Komisija Vlade Republike Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč, ki jo vodi zgodovinar Jože Dežman, je 14. oktobra v Ljubljani predstavila svoje delo v mandatu 2005-2008. Ob tej priložnosti je pri Družini na knjižni obliki izdala svoje Poročilo na 431 straneh velikega formata. Devet članov komisije in zunanjih sodelavcev je predstavilo temeljne ugotovitve kriminalistov, arheologov, antropologov in sodnih zdravnikov ter podatke o odpravljanju krivic. Med drugim je objavljen najnovejši seznam kar 581 topografsko raziskanih morišč in grobišč, ki so sprejela vase žrtve največjega pomora neoboroženih prebivalcev Slovenije vseh časov, a tudi največjega pomora neoboroženih ljudi po 2. svetovni vojni v Evropi.

Poletni seminar ZCPZ

Udeleženci seminarja na izletu pri Veliki Nedelji.

Od 3. do 9. avgusta je bil na Ptuj poletni seminar Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta. Med 116 udeleženci je bila velika večina pevk in pevcev, ki so vadili pod vodstvom Tomaža Faganela in Mirka Ferlana, medtem ko je organiste poučeval

Gregor Klančič, s 14 otroki pa se je ukvarjala Urška Šinigoj. Med udeležence je prišel tudi tržaški škof msgr. Ravignani, ki je zanje maševal, naslednjega dne pa predaval. Na predvečer razhoda so udeleženci peli pri maši in po njej imeli še koncert.

STIČNA 2008

Na 27. festivalu Stična mladih se je 20. septembra zbralo kakih 7.500 mladih vernikov. Somaševanje desetih škofov, stiškega opata in 166 duhovnikov je vodil koprski pomožni škof msgr. Jurij Bizjak. Udeleženci so se porazdelili v več kot 30 delavnic. S festivalom se je na Slovenskem tudi uradno začelo novo pastoralno leto, posvečeno mladim.

60. MARIJANSKI SHOD NA OPČINAH

V nedeljo, 14. septembra, je bil na Opčinah jubilejni, 60. Marijanski shod s procesijo in mašo, ki ju je vodil tržaški škof msgr. Evgen Ravignani. Peli so združeni zbori Zveze cerkvenih pevskih zborov, opazna je bila tudi prisotnost narodnih noš, skavtov in skavtinj.

STO LET V ALEKSANDRIJI

Ob 100-letnici prihoda slovenskih šolskih sester v Egipt, kjer so želele pomagati primorskim dekletom in ženam, aleksandrinkam, ki so tam iskale boljšega kruha, še danes pa se posvečajo tudi ostarelim in dijakinjam v Aleksandriji in Kairu, je bila 19. septembra slovesnost v Aleksandriji. Somaševanje v stolnici je vodil apostolski nuncij msgr. Fitzgerald.

S. Gabrijela Koncilija je pripravila publikacijo o stoletnem delu v Egiptu. Spremno besedo je prispevala predstojnica tržaške province s. Suzana Masten.

BRATINOVA NAGRADA

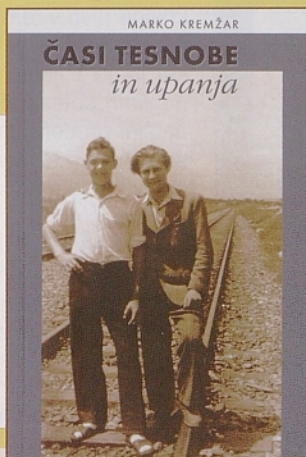
Letošnja prejemnica Bratinove nagrade Poklon viziji, ki jo podeljuje goriški Kinoatelj, je 30-letna režiserka in producentka iz Ljubljane Petra Seliškar. Na podlagi pogovorov s stariji starši o izbirah v vojnem času je posnela dokumentarni film Babice revolucije.

RAZSTAVA JUBILANTA ZDENKA VOGRİČA

V Kulturnem domu v Gorici so 12. septembra odprli antološko razstavo fotografij Zdenka Vogriča ob njegovi 80-letnici. O goriškem šolniku, prosvetnem delavcu, fotografu (njegov arhiv šteje 40.000 posnetkov!), publicistu in zbiratelju ljudskega blaga so spregovorili Igor Komel, Rudi Pavšič, Alenka Florenin in mojster fotografije Rafael Podobnik iz Nove Gorice.

Časi tesnobe in upanja

Ugledni slovenski javni delavec v Argentini, 80-letni Marko Kremžar, ki je objavil že vrsto leposlovnih in strokovnih del, je pri Družini izdal novo knjigo, spomine na prva leta emigracije Časi tesnobe in upanja.

KNJIGE

UMETNIŠKA POT
BOGDANA GROMA

Bogdan Grom je v petdesetih letih prejšnjega stoletja poučeval na nižji srednji šoli pri Svetem Jakobu v Trstu. Skušal je vcepiti estetski čut naši mladeži v številnih razredih, kjer se je še vedno tudi na skrivaj govorilo v slovenščini, pravzaprav pogostokrat v (takrat) slikovitih okoliških narečjih. Bil je strog in obenem potrpežljiv, znal pa je dokazati vsem, da bodo dijaki dolžni nekoliko garati, če bodo hoteli doseči lepe ocene. Tudi sam je bil in je še vedno delaven, navajen na sanjaške načrte, ki jih uspe tudi uresničiti. Kljub dolgoletnemu bivanju v ZDA je ganljivo navezan na »svoje korenine«, kot je tudi imenoval razkošni in pregledni slikarski opus, posvečen Krasu in njegovim ljudem. Prav simbioza med človekom in »starim« Krasom je značilnost in čar Gromovih slik. V monografiji *Grom, Moje korenine* je umetniško oblikovana simbioza med slikarjem in odgovarjajočim gradivom v petdesetih letih. Grom je v tistih prvih tržaških razstavah očaral starejše poznavalce likovne umetnosti, recimo Vladimira Bartola in mlajše, ker so med drugim

videli nenavadne pravljice, prav naše, domače, na slikah. Iz petdesetih let se mnogi dijaki spominjajo na njegove antropomorfizirane oblake, kraške skale in predvsem drevesa. Take izvirne pejsaže je uporabil v svojih slikanicah in podlistkih, a tudi na marsikaterem razstavljenem akvarelu. Če so ga v številnih desetletjih do danes množično posnemali, pomeni, da je bila njegova ideja pravi izum. Da je Grom kljub številnim teorijam sledil svojemu umetniškemu čutu, kar je ne vedno priznani element izvirnosti, sedaj pričajo skoraj vse v monografiji objavljene stvaritve. V knjigi sta objavljena dva eseja. Avtorici obeh zelo tehtno razpravljata o Gromovi umetniški poti. Vanja Strukelj je besedilo nasloвила »Spominski atlas. Sprehod po Krasu v petdesetih letih«, Jasna Merku pa je objavila esej »Mnogostranska osebnost«. Krajšo, a zelo točno oznako je prispeval F. Peter Rose z naslovom »Etos in patos Bogdana Groma ali kraška nprav«. Tako v esejskih kakor dokumentarnih tekstih je veliko govora tudi o kritikah, ocenah in oznakah umetnika Bogdana Groma. Navedla pa bom zelo točno ugotovitev F. Petra Roseja: »Brez sentimentalnosti je Grom prepojil svoj osebni etos s svojim zanosom, patosom...«, in še »Gromova univerzalna domišljija je iz Krasa razvila višjo eterično formo« (str. 64).

Dodati je treba, da v nasprotju z eteriko pokrajine niso v tem slogu narisani kraški ljudje, ker jih je z ljubeznijo in naglimi potezami upodabljal pri delu, tako ob sodih vina kakor na sestankih. Ljubeče so portretirane šivilje, kakor tudi mlekarice. Profesorica Merkujeva tudi ugotavlja, da je v Gromovih slikah opazno poznavanje kiparskega videnja motivov, kar ni dano vsakemu upodablajočemu umetniku. Spet

moram dopolniti trditev: kar je na Gromovih slikah živega in dinamičnega, sledi zakonom narave: tako ljudje kakor rastline, pravzaprav se ob nekaterih podobah kmetov in kmečkih žena zdi, da se pred nami premikajo, na slikah s kraške gmajne pa žari živahnost s čarovnimi barvami. Slikarjev Kras je razgiban kot kraška burja! V gručah in pri delu upodobljeni kmetje so iskreno vklopljeni v garaško delo na kamniti zemlji, saj jim je v krvi zakon iz davnin. Po značaju jim je Bogdan Grom soroden, zato so na skicah in v barvah narisani z navdušenjem, a nikakor ne romantično, ker življenje ni stvar romantike.

Razpon slikarjevih razstav se v petdesetih letih ujema s tržaško zelo pomembno slikarsko dejavnostjo Jožeta Cesarja, Roberta Hlavatyja, Avgusta Černigoja, Lojzeta Spacala, Avrelija Lukežiča, Rudolfa Saksida, Zorana Mušiča in še marsikoga. S Černigojem sta ustanovila Art-Klub. Za upodabljanje umetnost velja na Tržaškem ista svojskost kot za literarne ustvarjalce, da si je namreč vsak posamezni član izbral svojski slog, zelo različen od ostalih sopotnikov. Gre za zelo močne osebnosti na raznih kulturnih področjih, tudi v kulturni politiki, o kateri so naši razumniki ogromno razpravljali, se soočali s konflikti, jih reševali, se včasih zaradi nasprotnih si idej razhajali, včasih pa navdušeno združevali. Eno od zanimivih Gromovih srečanj s slovensko slikarsko strujo v Trstu je bilo, recimo, drugovanje z Avgustom Bucikom, o katerem je večkrat navdušeno pripovedoval pokojni umetnostni zgodovinar, publicist in sodelavec Srečka Kosovela Milko Bambič. S slednjim sta si bila narazen za eno generacijo, a sta skoraj sočasno, to je v petdesetih letih sledila poetičnemu impresionizmu, zlasti pri upodabljanju obalne- ga roba od Milj do Devina.

V monografiji je tudi dokumentacija z drugih področij in ne zgolj umetniških. Gre za zbiranje ljudskih ornamentov in priložnostne ilustracije v slovenskih publikacijah, zlasti koledarjih.

GROM

MOJE KORENINE
LE MIE RADICI
MY ROOTS

Vsekakor se je Gromu uresničil veliki sen, ko je v Združenih državah prejel naročila za megaskulpture v velikih nakupovalnih in gospodarskih središčih. Umetnostni kritiki in Gromov prijatelj je tedanje nove poti označil z »umetnostjo sredi konsumizma«.

Irena Žerjal

DUŠAN JELINČIČ KAM GRE VETER, KO NE PIHA

Če vas gore prevzemajo, se lahko poženete na najvišje vrhove sveta preko branja Jelinčičevih alpinističnih del oziroma romana Kam gre veter, ko ne piha. Besede vam bodo pričarale neotipljivosti višinskih vetrov, ki se vražje vrtijo pod nebesno skorjo. Ravno v tistem razmiganem vrvežu so se oblikovala Jelinčičeva pisanja, ki se berejo zdaj kot potopis z izjemnim suspenzom, zdaj kot dnevnik, natrpan z razmišljanji, ali kot golo poročilo, ki pa premore edinstvene poetične razsežnosti.

Fabulativno vodilo Jelinčičevega romana je v prvi vrsti vzpon na vrh Gašerbruna 2, ki ga je izkušeni alpinist osvojil 2. avgusta 2003. Na vrhu je počastil 50. obletnico tabornikov Rodu modrega vala in hkrati 100-letnico delovanja SPDT. Dogodki sledijo kronološkemu zaporedju, obsegajo petinšestdeset poletnih dni in so razvrščeni linearno, zaradi tega ostaja

Vsaka slovenska družina ima na mizi MLADIKO

dokumentarnost besedila povsem verodostojna. Jelinčičeva pot se torej vije od vznožja do vrha. Začenja se ob mestecu Skardu pod obronki Karakorum, od koder se alpinistična odprava povzpne do baze na ledeniku Baltoro na višini 5.150 metrov. Od tu dalje so možni le vzponi do višjih taborov in zatem osvojitve raznih vrhov. Odločitvam sledijo omagovanja ali zmage, vzponom pa seveda vrnitve v nižino. Sestop vodi mimo znamenitih postojank, ki jih je epski junak v preteklosti že srečal. Sem sodi ravnica Olom, ki se zdi ovita v sanjske meglice, ali mesto Islamabad, ujeto v neznošno urbano vročino, kjer takoj zaideš po vsakdanjih obveznostih.

S svojim pisanjem se Jelinčič ne zaustavi pri nizanju objektivnih prigod in presega golo poročevalsko posredovanje. Popotne podobe namreč dopolnjuje v prvi vrsti z nadrobniimi opisi krajev in s pronicanjem v notranje sfere soplezalcev. Hkrati v svojo naracijo še vpleta spomine na pretekle vzpone. Tako se bralec postopoma spopada s pestrimi občutji in z raznolikimi razmišljanji, preko katerih prodira v globino intime.

Pomembno mesto v besedilu ima pisateljeva moč opisovanja, ki jo pripovedovalec usmerja po eni strani v konkretne opise naravne okolice, po drugi pa pronicljivo seže v notranje sfere soplezalcev. Tako Jelinčičeva videnja presegajo vidljivosti in otipljivosti, ko v neprodornem sneženju zazna globoke razpoke ali ko pod kopami snega začuti hinavska brezna. Pri čemer je seveda bistvenega pomena notranja slutnja, ki, obogatena z izjemno izkušnjo, deluje v glavnem junaku kot življenjski smerokaz.

S podobno prodornostjo zmore osrednji lik odzrcaliti in pregnati stisko človeka ter najti prave besede za izmučeno alpinistko, ki ji vlijejo novih moči in jo poženejo do vrha.

Posebno pozornost nameni pisatelj tudi napetostim, ki nastajajo v odnosih med soplezalci, kajti v višinskih sferah se čustva izostrijo in besede skrotovičijo, kar lahko ustvari grenkobe in povzroči razočaranja. Le s skrbnim samorazmišljanjem, z zalezovanjem zunanjega ravnovesja in notranje pomiritve zmore glavni junak delovati v okviru navzočne distance, ki mu omogoči uskladiti osebne težnje s skupinskimi hotenji celotne odprave. Vse skozi zadržuje svoje tiholazne misli, razblinja sence nesoglasja, se odmika nestrpnostim, v sebi zataji razočaranja in požre krivice.

Ob prodornih opisih človeške psihe je temeljno tudi vnašanje nekaterih obrobosti: sem sodijo prigode iz gorskih hoj drugih svetovno znanih alpinistov in odprav, nizanje vabljivih vonjev iz kuharskega šotora, opisi nočnih klepetov med soplezalci, beleženje naključnih srečanj z domačini in njihovim vsakdanom, ki ga krojijo žalosti, prevare, hinavstvo pa tudi razposajenosti, zvestobe in veselja. Odeto z ironijo je npr. poznanstvo z zveznim oficirjem Nadeenom, ki skuša na vsak način članom odprave približati koransko moralo.

Bralca povsem prevzame poduhovljeno posredovanje osvojitve vrha, ko fizični napor spremljajo intimni doživljajski drobci. Na vrhu prevzame glavnega junaka zgoščenost protislovnih občutij, ki nihajo od strahu do odpuščenosti, od občutka osamljenosti do zaznavanja soplezalca, od teže dvoma do hipne blaženosti. Ob vsem tem glavni junak ujame drobce hrepenenja in razume delček smisla svojega vzpona. Zatem evforija pade in se spet oglasijo blodnje življenja.

Vendar izkušnja in zrelost pripomoreta k temu, da epski subjekt spet najde korak v zavestnejše bivanje, ko zapiše, da mu je hoja omogočila odkritje novega sveta v sebi. Osvojitve Gašerbruna je torej stopnička v svobodnejše bivanje, kjer je teža strahu neznatna in se nepotešenosti izogibajo zagrenitvam. Skratka, pisec vstopa v prostor duhovnega ravnovesja, kjer jaz pretrga vezi in zaživi radostno v popolnosti.

Vilma Purič

Versko življenje Slovencev v Belgiji in na Nizozemskem (XIII. del)

Delovanje slovenskih izseljencev v Belgiji je bilo v sedemdesetih letih nadvse živahno.

Enajstega novembra 1978 so imeli martinovanje z bogatim kulturnim sporedom, ki ga je pripravilo mladinsko društvo Slovenska mladina. Istega leta je slovensko društvo Slomšek priredilo Slovenski dan in društvo sv. Barbara je imelo svoj društveni praznik z nastopom pevskih zborov, recitacijami in nastopom otrok.

Največja prireditve v letu 1978 je bilo praznovanje zlatega jubileja Slovenskega društva sv. Barbara. Prireditve je bila 26. in 27. maja 1978 v Eisdeni. Slovesnost se je pričela s sveto mašo, pri kateri so se spomnili ranjkih rudarjev. Sledila je povorka k rudarskemu spomeniku, kjer so člani položili venec, zapeli žalostinko in zmolili očenaš. Sledil je sprejem v kulturnem centru. Naslednjega dne se je praznovanje nadaljevalo z bogatim kulturnim sporedom. S pesmijo, glasbo in folklornim plesom so nastopile skupine iz Belgije in Nemčije.

Velika prireditve v letu 1979 je bil Slovenski dan, ki se je odvijal v Kulturnem centru v Eisdeni. S kulturnim sporedom so nastopili mešani in moški zbor Slomšek, flamska folklorna skupina iz Maasmchelena, društvo Vesela mladina in slovenski otroci s pesmijo in plesom. Prireditve sta se udeležila dva častna gosta, ki sta prišla od daleč, to sta bila Zorko Harej iz Trsta, ki je zastopal Slovensko skupnost v Italiji, in Viktor Prašnik iz Gorice, ki je zastopal Slovensko katoliško prosvetno zvezo.

V okviru 50. obletnice slovenskega pevskega zbora v Limburgu so prireditelji povabili v Belgijo MPZ Mirko Filej iz Gorice in Ansambel Lojze Hlede iz Števerjana. Prireditve je bila v soboto, 12. aprila 1980. O tej prireditvi je Naša luč tako poročala: »Zvečer je bila dvorana 'Casino' polna, prepolna kot še nikoli. Gostom v pozdrav sta Slomškov mešani in moški zbor pod vodstvom g. Vilija Roglja

zapela nekaj pesmi, Vesela mladina pa jih je pozdravila z mladostnim rajanjem. Predsednik Slomška g. Bernard Žabot jim je izrekel dobrodošlico. V imenu zbora Mirko Filej je spregovoril njegov predsednik g. B. Šturm in v kratkih besedah nakazal težke okoliščine, v katerih živijo Slovenci v Italiji.

V dveh zaporednih nastopih nam je zbor Mirko Filej pod vodstvom g. Klanjščka zapel dvajset pesmi. To bi se zdelo veliko, a je vse prehitro minilo. Takega petja še nismo slišali. V dvorani je vladala popolna tišina. Zbor se je moral vaditi dolga leta, da se je dvignil do te izrazne višine. V posamezne pesmi nas je naš stari prijatelj g. Viktor Prašnik uvajal s toplimi besedami. Z dovršenim blagovročjem nas je zbor zazibal v kraljestvo pevske lepote. Sledilo je ploskanje, kakršnega ni pri nas še nihče doživel.

Nato je bila prosta zabava, ki jo je v splošno zadovoljstvo vodil odlični Ansambel Lojze Hlede iz Števerjana. Naslednjega jutra so pevci zapeli pri flamski maši v Genku. Slovenski duhovnik je po evangeliju v kratkem nagovoru pevce in slovensko skupnost predstavil flamskim vernikom. Domači pevski zbor Canzone je nato našim pevcem priredil kratek sprejem. Skupno kosilo je bilo v Slovenski dvorani.«

V soboto, 11. oktobra 1980, so Slovenci v Limburgu in njihovi sodelavci po Belgiji, Nizozemski, Franciji in Nemčiji doživeli velik dan. Društvo Slomšek je slavilo XX. Slovenski dan in zlati jubilej slovenskega petja v Limburgu. Slovesnost se je pričela s službo božjo, ki jo je vodil ljubljanski škof Stanislav Lenič. V kulturnem delu sporeda so nastopili Slomškov mešani in moški zbor ter mešani in moški zbor Zvon iz Nizozemske. Vsi nastopajoči zbori so zelo ubrano in dovršeno podali slovenske pesmi in številno občinstvo jih je nagradilo z bučnim aplavzom.

Moški pevski zbor Slomšek l. 1929.

(dalje)

za smeh in dobro voljo

Petra so povabili v davčni urad. Tam mu je uslužbenka pojasnila:

»Računalnik se je zmotil, zato se vam iskreno opravičuje-mo. Dobili boste vrnjenih 5.000 evrov preveč plačane dohodni-ne.«

»Kje je?« je vprašal Peter ne-verjetno in pogledal okoli sebe.

»Kdo?«

»Skrita kamera vendar!«

• • •

Možakar se zvečer pozno vrača domov in v svojem sa-dovnjaku zagleda dečka, ki obira njegove hruške.

»Takoj se spravi z drevesa ali pa te bom zatožil očetu!« mu zapreti.

Deček pogleda k vrhu dreve-sa in zavpije:

»Očka, pridi dol, tale stric ti mora nekaj povedati!«

• • •

Kmet je v zaporu, na veliki kmetiji pa je njegova žena osta-la čisto sama. Iz zapora ji je po-slal pismo:

»Pazi, ko boš delala na po-lju, da kdo ne odkrije denarja, ki sem ga tam skril.«

Čez nekaj dni prejme ženino pismo: »Policija je bila pri me-ni. Preorali so vse njive! Kaj naj storim?«

»Posadi krompir!« ji je odpi-sal.

• • •

»Kaj je opera?«

»Opera je predstava, v kate-ri pevec poje še potem, ko ga zabodejo.«

»Tone, slišal sem, da se ženiš. Kakšna pa je tvoja neve-sta?«

»Čedna je, le malo majhna je.«

»Kar potrpi! Še preden se boš dobro zavedel, ti bo že nad glavo.«

• • •

Uradnika se srečata na hod-niku ministrstva. Prvi vpraša drugega:

»Kaj tudi ti ne moreš spati?«

• • •

»Zakaj Slovenci toliko pije-jo?«

»Pijejo zato, ker hočejo biti na tekočem.«

• • •

V avtobusu mestnega pro-meta se med prerivanjem pot-nikov zasliši razburjen moški glas:

»Pazite, kod hodite! Stopili ste mi na kurje oko!«

Moški se ljubeznivo opraviči in reče:

»Sicer ste pa imeli srečo. Veste, zame pravijo, da kjer moja noga stopi, tudi trava več ne zraste.«

• • •

»Zakaj ste napisali tako dolg govor, da so skoraj vsi zaspali, jaz pa sem se potil in mučil z branjem,« se ravnatelj huduje nad tajnico.

»Joj, gospod direktor, govor sploh ni bil dolg. Samo zmotila sem se in sem vam izročila tri kopije.«

»Že dve leti sem svoboden umetnik – pisatelj.«

»In? Si že kaj prodal?«

»Sem! Najprej avto, nato pa še stanovanje.«

• • •

»V življenju je vse relativno. Ali bi mi znal povedati kakšen primer za to trditev?«

»Prav rad. Trije lasje v juhi so relativno veliko, trije lasje na glavi pa relativno malo.«

• • •

»Sožalje – kaj pa je to?«

»To je čestitka, ki jo izreče-mo, kadar kdo umre.«

• • •

»Prepotoval sem Črno goro. Ali veš, katerega opozorila ni nikjer na črnogorskih cestah?«

»Ne bi vedel.«

»Delo na cesti.«

listnica uprave

DAROVI V SPOMIN:

V spomin na dragega Marija Štoka daruje Rolih I. Hilary 50,00 € za Mladiko.

V počastitev spomina prof. Matejke Peterlin daruje nekda-nja učenka Lupinc Elen 25,00 € za Mladiko.

Irena Srebotnjak daruje v spomin na Matejko Peterlin 50,00 € za Društvo slovenskih izobražencev.

V spomin na dr. Mitjo Bitež-nika daruje H. P. 50,00 € za Društvo slovenskih izobražen-cev.

Namesto cvetja na grob Mi-tje Bitežnika darujeta Magda in Robert Petaros 100,00 € za Mladiko.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

Novosti Mladika

č 67

II 117 986 2008

920082243,8

COBISS

16,00 €

JASNA JUREČIČ
PREROKUJ MI ŠE ENKRAT

Jasna Jurečič

PREROKUJ MI ŠE ENKRAT

**Roman, ki bi ga morala
prebrati vsaka ženska in
vsak moški**

22,00 €

Magdalena Pahor
Bibliografsko kazalo
MLADIKE

Letniki I-L
1957-2006

Magdalena Pahor

BIBLIOGRAFSKO KAZALO MLADIKE

**Bogato in temeljno delo
o petdesetletni slovenski
revijalni prisotnosti
v Trstu**

založba
MLADIKA

Trst, Ul. Donizetti 3, I-34133 • tel. 040-3480818; fax 040-633307
e-mail: uprava@mladika.com; redakcija@mladika.com

TRUBAR